

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

ПРАВА ЛЮДИНИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання самостійної роботи для
здобувачів вищої освіти спеціальності 262 – «Правоохоронна діяльність»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного
права
Протокол №10
від 1. 09. 2020 р.

Чернігів 2020 рік

Права людини. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 262 – «Правоохоронна діяльність» / Укл. Марущак Н.В. – Чернігів: ННІ права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка». – 2020. – 76 с.

Укладач: **МАРУЩАК НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

Відповідальний за випуск: **КОЗИНЕЦЬ ОЛЕНА ГАВРИЛІВНА**, завідувач кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін, кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: **КОЛОМІЄЦЬ НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА**, завідувач кафедри кримінального права та правосуддя ННІ права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка», к.ю.н., доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	4
I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВА ЛЮДИНИ»	6
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Права людини»	6
1.2. Структура навчальної дисципліни	14
1.3. Система поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Права людини»	15
II. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	22
Тема 1 Теорія прав людини: предмет, методи, функції	22
Тема 2 Філософія прав людини	25
Тема 3 Ідейні джерела сучасної концепції прав людини	28
Тема 4 Правовий статус особи	31
Тема 5 Основні класифікації прав та свобод людини	34
Тема 6 Механізм, гарантії та умови реалізації прав людини	37
Тема 7 Діалектика прав людини і соціальних спільнот	40
Тема 8 Права людини і міжнародне право	43
Тема 9 Права людини в умовах глобалізації	45
Тема 10 Права людини в Україні: проблеми і захист	50
III. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	53
IV. ЛІТЕРАТУРА	55

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Права людини» вивчається здобувачами вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність». Надзвичайна важливість даної навчальної дисципліни обумовлена тим, що Україна, проголосивши себе в Конституції 1996 року правовою державою (ст.1), закріпила в ній (ст.3) положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Держава, в особі її органів і посадових осіб, бере на себе зобов'язання щодо їх реалізації, забезпечення та охорони. Саме Прав і свободи людини сьогодні є центром уваги правової науки.

Актуальність вивчення прав людини обумовлюється їх соціальним та юридичним призначенням і роллю як фундаментальної основи побудови громадянського суспільства і правової держави.

Метою вивчення курсу «Права людини» є сприяння в оволодінні філософською та юридичною термінологією, ознайомлення студентів із історико-правовою спадщиною нашої держави та людства, надання студентам глибоких та різнобічних знань у розглядуваній галузі юридичної освіти; розвиток здібностей до їх застосування на практиці. Саме при вивченні даного курсу студенти вчаться аналізувати правові категорії і поняття, з'ясовують їх зміст і значення, завдяки чому закладається база для подальшого оволодіння спеціальністю.

Вивчення курсу «Права людини» сприяє правовому вихованню студентів, росту у них патріотизму. Майбутнє нашого суспільства у вирішальній мірі залежить від інтелектуального і духовно-морального розвитку нинішнього покоління. Але рівень цього розвитку у свою чергу обумовлений тим, як громадяни країни розуміють важливість прав людини для всебічного розвитку особи і суспільства і мають можливість їх цивілізовано захищати.

Таким чином, проблема прав людини має величезне теоретичне і практичне значення. Вона вимагає всебічного філософського і наукового осмислення не тільки керівниками держав, але й основною масою населення. Дане завдання не можна вирішити без належного наукового обґрунтування. Це має важливе значення для демократизації і гуманізації громадського життя в країні, тому що буде робити все зростаючий вплив на масову свідомість і суспільно-політичну активність молоді і всіх груп і прошарків нашого суспільства.

Завдання, які вирішуються в процесі вивчення дисципліни «Права людини»: організаційно підготувати студентів до участі у навчальному процесі, поставити основні навчальні завдання, цілі та засоби їх досягнення; ознайомити з особливостями сфери здійснення правоохоронної діяльності як одного із видів державної діяльності; отримання широких та глибоких знань про права людини; пізнання основ законодавства та правотворчості; зміцнити світоглядну та громадянську позицію майбутніх правоохоронців, підготувати їх

психологічно до самостійної напруженої та відповідальної роботи на користь суспільства та держави.

З метою належного оволодіння навчальною дисципліною передбачено такі форми навчального процесу: читання лекцій, проведення семінарських занять, самостійна робота. На лекції викладач систематизовано подає основні положення теми. Семінарські заняття у навчальному процесі проводяться для поглиблення та закріплення знань, отриманих на лекціях і в процесі самостійної роботи.

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота є основним способом оволодіння навчальним матеріалом під час позааудиторної навчальної роботи.

Опанування знаннями з даної учбової дисципліни передбачає значну самостійну, позааудиторну роботу студентів над засвоєнням матеріалу цього курсу: ознайомлення з першоджерелами, рекомендованою літературою, вивчення лекційного матеріалу, опрацювання питань винесених на самостійне вивчення та виконання письмових завдань. Самостійна робота також включає підготовку рефератів, доповідей та повідомлень. Крім того, деякі питання курсу повинні розглядатися студентами з урахуванням знань отриманих на заняттях з теорії держави і права, конституційного права України, історії держави і права України, історії держави і права зарубіжних країн та інших, а це потребує додаткових зусиль і часу.

Самостійна робота повинна проводитися впродовж всього семестру, а її зміст визначається програмою курсу. При виконанні завдань необхідно використовувати матеріали підручників, монографій, публікацій в періодичних виданнях, збірки документів, ресурси Інтернет.

При виконанні такої роботи необхідно надати їй практичну спрямованість, тобто студенти не повинні обмежуватися знайомством із змістом підручників, монографій, публікацій в періодичних виданнях, вивченням текстів конституцій, веб-сайтів вищих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій і громадських організацій зарубіжних країн. Важливим також є дослідження нормативних актів, як загальнодержавного значення, так і локальних.

Дані методичні вказівки складено відповідно до програми курсу «Права людини», включають основні положення програми навчальної дисципліни «Права людини», питання з основних тем курсу, винесені на самостійне опрацювання, перелік додаткової літератури по кожній темі, а також перелік основної навчально-методичної літератури.

I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВА ЛЮДИНИ»

1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Права людини»

Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні, філософські, історичні та правові аспекти теорії прав людини

Тема 1. Теорія прав людини: предмет, метод і функції

Теорія прав людини як суспільна наука. Права людини в системі соціально-гуманітарного знання. Зв'язок теорії прав людини з іншими суспільними науками та юридичними дисциплінами. Інтегруюча роль курсу «Права людини» у забезпеченні комплексної юридичної освіти. Завдання науки прав людини.

Поняття прав людини. Багатоаспектний характер прав людини. Права людини як суспільне явище, персоноцентристський принцип соціальної організації. Права людини як політичний феномен. Права людини як філософська категорія, що пропонує гуманістичну концепцію людського співжиття, проголошує людину вищою цінністю. Гуманізм – світоглядна основа прав людини. Права людини – як гуманізм сучасної епохи. Права людини як моральне явище. Духовно-моральна природа прав людини. Права людини – це конкретно-історичний феномен. Права людини як юридичне поняття. Людська гідність – ключове поняття прав людини. Поняття гідності людини. Підходи до визначення «гідності особи». Людська гідність як фундаментальна основа прав людини. Права людини – універсальна ідея інтеграції сучасного інформаційного суспільства, специфічна глобальна проблема. Принципи прав людини. Функції прав людини. Джерела прав людини. Методологія прав людини. Зростання соціальної ролі прав людини як історична закономірність. Значення теорії прав людини для підготовки сучасних юристів. Практичне значення проблеми прав людини.

Міжнародні і національні причини актуалізації питання про права людини в нових історичних умовах.

Тема 2. Філософія прав людини

Філософія прав людини як складова частина філософської антропології. Ліберальна доктрина: від людини до держави. Етатистська доктрина: від держави до людини. Людина для держави та держава для людини (доктрина оптимуму).

Консерватизм як філософія нерівних прав. Комуналізм – пріоритетність прав соціальних груп. Лібералізм як ідеологія свободи. Економічні, соціально-політичні та теоретичні передумови формування ліберальної доктрини. Базові принципи та цінності класичного лібералізму. Еволюція лібералізму у кінці ХІХ-початку ХХ ст., його світоглядна переорієнтація. Основні принципи неолібералізму. Держава «загального благоденства». Криза неолібералізму в 70-і рр. ХХ ст. Сучасний неолібералізм, його роль у формуванні ідеї прав людини.

Наукові парадигми прав людини. Соціокультурний розвиток прав людини. Основні цивілізаційні моделі прав людини.

Концепції прав людини. Природно-правова і позитивістська концепції права і прав людини. Право і закон: сутність, взаємозв'язок, розходження. Вплив природно-правового та позитивістського напрямлення юридичної думки на становлення теорії прав людини. Поняття свободи: об'єктивний і суб'єктивний аспект. Взаємозв'язок понять «права людини» і «свобода». Свобода і суб'єктивне право – питання тотожності. Абсолютна свобода і обмеження свободи у межах закону. Співвідношення свободи та рівності у політико-правовій думці XVIII-XIX ст.ст. та в сучасній науці. Фактори, що впливають на характер та обсяг прав і свобод особи у державі.

Багатогранність поняття «демократія». Демократія и права людини. Основні закономірності розвитку демократії і прав людини. Особливості античної демократії. Критерії демократії. Пряма та представницька демократія. Основні моделі сучасної демократії. Шляхи переходу до демократії. Український досвід демократичного розвитку.

Тема 3. Історія становлення сучасної концепції прав людини

Історія людства як історія боротьби за свободу і людську гідність, проти гноблення і дискримінації.

Статус особи у додержавний період. Закон таліону. Статус особи у Стародавньому світі. Відбиття статусу особи у релігійних текстах. Закони Хамурапі. Людина в умовах полісної системи. Людина, її права у поглядах мислителів античності: софісти, Платон, Аристотель. Римське право и права особи. Статус особи у рабовласницькій державі та суспільстві. Принцип формально-юридичної рівності.

Людина в економічній і соціальній структурі феодального суспільства. Духовні цінності світових релігій. Вплив християнства на становлення концепції прав людини. Середньовічна система придушення особи, діяльність інквізиції. Боротьба за утвердження гідності особи. Велика Хартія вольностей 1215 р. Епоха Відродження та її значення для формування гуманістичних ідей про гідність та права людини.

Буржуазні революції XVII – XVIII ст. і формування концепції природних прав людини. Громадянська концепція Г. Гроція, Дж. Локка, Т. Гоббса. Політико-правові погляди Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є, Т. Джефферсона про людину як суб'єкта свободи. Формальне закріплення першого покоління прав людини. Французька Декларація прав и свобод людини 1789 р. Конституція США 1787 г.

Розвиток прав людини і громадянина у XIX – початку XX ст. у законодавстві та суспільній практиці. Розвиток робітничого руху та захист прав трудящих у XIX столітті. Масові громадські рухи початку XX століття. Концепція прав людини в політико-правових поглядах російських мислителів XIX ст. Ідея свободи особи в реформах М.М. Сперанського. Конституційні ідеї декабристів. Відміна кріпосного права. Судова реформа 1864 р. – реформа

судової системи і судочинства. Соціалістичні вчення та проблема особистості. Народництво і марксизм про права людини. Російський лібералізм XIX ст. Розвиток ідеї природного права і філософії права та прав людини в Росії (Б. Чичерін, П. Новгородцев, Б. Кістяківський). Внесок М. Бердяєва, С. Булгакова, П. Струве, П. Флоренського, С. Франка в теоретичну розробку концепції прав людини. Права людини в українській політико-правовій думці та спроби їх втілення у практику державотворення (початок XX ст.).

Правовий статус особи в конституційному законодавстві УНР. Права людини в умовах революції та громадянської війни. Розробка та закріплення прав другого покоління в радянському законодавстві. Права людини в Конституції УРСР 1937 р.: декларація і реальність. Становлення у конституційному законодавстві різних країн прав другого покоління. Друга світова війна та її трагічні наслідки. Падіння (руйнація) колоніальної системи та формування прав третього покоління.

Права людини і Конституція України 1996 р.: місце інституту прав та свобод людини у структурі Конституції. Людина, її права та свободи як вища цінність держави. Розширення переліку конституційних прав та свобод.

Тема 4. Правовий статус особи.

Правовий статус особи як основа юридичного закріплення прав людини. Понятійний ряд: «людина», «індивід», «особа». Походження категорії «особа». Основні підходи до проблеми правового статусу особи: ліберальний, соціалістичний, мусульманський, модель звичаєвого права. Правовий статус особи: поняття, принципи. Співвідношення категорій правового статусу особи і правового положення особистості. Структура правового статусу особи. Основні підходи до питання про структуру правового статусу особи. Конституційні принципи правового статусу особи. Види правового статусу особи: загальний, конституційний, галузевий, родовий, індивідуальний. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки як ядро правового статусу особи.

Правовий статус людини і правовий статус громадянина. Громадянство як стійкий правовий зв'язок людини і держави. Виникнення інституту громадянства. Античне громадянство. Становлення сучасного інституту громадянства. Підстави набуття громадянства. Обсяг прав і свобод натуралізованих громадян і громадян за народженням. Правове регулювання набуття громадянства в Україні. Підстави припинення громадянства. Свобода експатріації. Позбавлення громадянства. Правове регулювання припинення громадянства в Україні. Правовий статус біпатридів. Поняття іноземних громадян та осіб без громадянства. Специфіка їх правового положення. Правові режими іноземних осіб: національний режим, режим найбільшого сприяння, спеціальний режим. Правове положення іноземних громадян і осіб без громадянства в Україні. Поняття біженців і вимушених переселенців. Необхідність правового регулювання їх статусу. Українське законодавство про біженців та вимушених переселенців. Специфіка їх статусу.

Тема 5. Основні класифікації прав та свобод особи

Основні права людини як суб'єктивні права, що закріплюються в конституції держави та міжнародно-правових документах з прав людини. Суб'єкти прав людини. Принцип «Усі права для всіх» як вираження загальності й універсальності прав людини.

Підстави класифікації прав і свобод людини: час виникнення, сфери життєдіяльності, суб'єкти прав, юридична форма закріплення. Покоління прав і свобод людини. Юридичне закріплення прав першого, другого, третього покоління в основних законах держав. Перше покоління прав людини і школа природного права. Друге покоління прав людини як результат становлення соціальної держави. Формування в післявоєнний період третього покоління прав людини: право на мир, справедливий світовий порядок, розвиток, безпеку, екологічно чисте навколишнє середовище, право на залучення до сучасних досягнень науки, культури й освіти. Права солідарності і права народів. Формування четвертого покоління прав людини. Похідні права людини. Співвідношення основних і похідних прав особи. Глобальні проблеми сучасності і класифікація прав людини.

Поняття особистих (громадянських) прав і свобод людини, їх місце в системі суб'єктивних прав людини. Право на життя: зміст, виникнення та припинення. Право на життя і смертна кара. Право на повагу до гідності особи. Право на гідність і право на честь (репутацію). Право на свободу та особисту недоторканність: поняття, зміст та форми захисту. Процедура «Хабеас корпус» в англосаксонських країнах. Юридичні підстави затримання, арештів та позбавлення волі. Недоторканність приватного життя. Недоторканність житла. Юридичні підстави правомірних обшуків та інших вторгнень до житла. Право на таємницю листування, правові підстави прелюстрації кореспонденції. Технічний прогрес і незаконні методи вторгнення до сфери особистого життя. Свобода пересування і вибору місця проживання. Особливості інституту реєстрації та його відмінність від інституту прописки. Свобода вибору національної приналежності та мови спілкування. Свобода слова і його правомірні обмеження. Свобода совісті та віросповідання і світськість держави. Елементи принципу свободи совісті. Особисті права і свободи в Україні. Права, які забезпечують засоби правового захисту. Право на відновлення в правах судами. Право на справедливий і неупереджений судовий розгляд. Презумпція невинуватості. Поняття, зміст і практика її застосування в різних країнах світу. Права обвинуваченого і засудженого.

Поняття політичних прав і свобод, їх місце в системі суб'єктивних прав людини. Право громадян на участь в управлінні справами держави, форми його здійснення. Виборчі права, їх види і практика здійснення в різних країнах. Характеристика вітчизняного законодавства про вибори і референдуми. Право рівного доступу до державної служби, свобода зборів, мітингів, демонстрацій тощо; свобода спілок та асоціацій; право петицій та ін. Політичні права і свободи в Україні.

Поняття економічних, соціальних і культурних прав і свобод, їх місце в системі суб'єктивних прав людини. Економічні права: право власності, право на працю, право на підприємництво та ін. Соціальні права: право на соціальне забезпечення, право на достатній рівень життя, психічного і фізичного здоров'я; право на житло, право на охорону здоров'я та медичну допомогу та ін. Культурні права: право на освіту, право на участь у культурному житті, свобода літературної, художньої, наукової та інших видів творчості та ін. Економічні, соціальні та культурні права і свободи в Україні.

Тема 6 . Механізм, гарантії та умови реалізації прав людини.

Поняття механізму і гарантії реалізації прав і свобод людини і громадянина. Поняття та види гарантії захисту прав людини. Економічні, політичні та юридичні гарантії. Конституційні гарантії: поняття і система. Судові гарантії. Правило Міранди. Захист прав людини в Україні. Гарантії прав і свобод в умовах режимів воєнного та надзвичайного стану. Президент України як гарант прав людини. Роль Конституційного Суду України. Суд як гарант прав особи. Право на судовий захист. Захист прав обвинуваченого і потерпілого в кримінальному процесі. Захист прав сторін в цивільному процесі. Судовий захист від свавілля чиновників. Генезис інституту парламентського уповноваженого з прав людини (омбудсмана). Уповноважений з прав людини в Україні. Правове положення Уповноваженого з прав людини в Україні. Законодавчі гарантії прав і свобод людини і громадянина у сфері виконавчої влади. Захист прав і свобод громадян при застосуванні заходів адміністративного примусу. Адміністративний порядок оскарження рішень і дій (бездіяльності) органів виконавчої влади та їх посадових осіб. Роль державного нагляду і контролю у захисті прав людини і громадянина. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина.

Громадянське суспільство як необхідна умова існування і ефективної реалізації прав і свобод людини і громадянина: поняття, структура. Умови існування і функціонування громадянського суспільства. Свобода особистості як невід'ємна умова існування громадянського суспільства. Громадянське суспільство як сфера самовираження особи. Захист прав людини у громадянському суспільстві як основна ознака правової держави. Правова держава як гарант прав і свобод людини: поняття, ознаки, принципи. Розвиток теорії правової держави. Зміст поняття правової держави в історії вітчизняної правової теорії. Верховенство права, рівність усіх громадян перед законом, свобода й активна участь у суспільно-політичному житті, захист прав і свобод людини, поділ влади в правовій державі. Роль і місце правової держави у формуванні і розвитку громадянського суспільства. Права людини і правова держава. Побудова правової держави в Україні: основні проблеми. Соціальна держава і права людини. Сутність і основні функції соціальної держави. Єдність і протиріччя між соціальною і правовою державою по проблемі співвідношення свободи і рівності в суспільстві. Соціальна політика

демократичних держав у сучасних умовах. Зростання ролі соціальної діяльності державних і суспільних інститутів як історична закономірність.

Змістовий модуль 2. Права людини в Україні та світі

Тема 7. Діалектика прав людини і соціальних спільнот

Права соціальних спільнот. Права жінок. Права дитини. Права меншин. Права інвалідів. Права споживачів. Права людей похилого віку. Права біженців. Права ув'язнених. Права молоді. Права людства.

Права людини і права народів. Алжирська загальна декларація народів 1976 р. Основні ознаки народу як соціальної спільноти і його найважливіших прав. Принцип універсальності прав людини і право народу на самовизначення. Питання про право народу на самовизначення в міжнародному праві. Корінні народи і їхні права. Проблема прав розділених народів. Права людей, які відносяться до етнічних, релігійних та інших меншин. Демократизація суспільства і забезпечення прав меншин. Роль культурно-національної автономії у вирішенні даної проблеми: сутність і історичний досвід. Тенденції до виникнення нових суверенних держав і загострення етнічних проблем. Роль «Декларації про право на розвиток» ООН у здійсненні фундаментальних прав народів, окремих груп населення і індивідів.

Витоки залежності та дискримінації жінок. Права жінок як складова частина невід'ємних прав людини. Міжнародний захист прав і свобод жінок. Актуалізація гендерних проблем у сучасному світі. Умови досягнення фактичної рівності жінок.

Права дитини як загальнолюдська цінність. Специфіка прав і свобод дитини. Відповідальність світу дорослих перед світом дітей. Соціальний і правовий захист прав дитини: сутність, історія і перспективи. Взаємозв'язок між формуванням здорового дитинства і здорового суспільства.

Діяльність міжнародного співтовариства в галузі захисту прав дітей: Декларація прав дитини (1959 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990 р.).

Тема 8. Права людини і міжнародне право

Загальна характеристика ставлення класичного міжнародного права до прав людини. Доктрина гуманітарної інтервенції. Створення та діяльність Ліги Націй у сфері захисту прав людини: мандатна система, захист меншин. Створення МОП. Створення ООН. Статут ООН – фундамент міжнародних договорів з прав людини.

Основні напрямки міжнародного співробітництва в галузі прав людини. Роль ООН у розробці міжнародних норм і стандартів, що стосуються прав і свобод особи. Найважливіші міжнародні угоди з питань прав людини. Міжнародне гуманітарне право. Поняття, сфера дії та джерела міжнародного гуманітарного права. Основні принципи міжнародного гуманітарного права. Особливий статус права на життя в умовах збройного конфлікту. Юридичні підстави та принципи кримінальної відповідальності за порушення

міжнародного гуманітарного права. Міжнародні стандарти прав людини та проблема міжнародної правосуб'єктності індивіда. Міжнародні злочини та правопорушення. Правосуб'єктність індивіда та його відповідальність за порушення міжнародного права. Створення та компетенція Міжнародного кримінального суду.

Поняття міжнародних стандартів з прав людини: зміст, значення. Юридичне, нормативне закріплення гуманістичних ідей Загальної декларації в Міжнародних пактах про громадянські і політичні права і про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), а також у Віденській декларації і програмі дій Всесвітньої конференції з прав людини (1993р.).

Міжнародна система захисту прав людини. Система ООН по захисту прав людини і запобіганню масових і грубих порушень прав людини і прав окремих індивідів. Механізми ООН щодо забезпечення та захисту прав і основних свобод людини. Роль і компетенція головних та допоміжних органів ООН щодо захисту прав людини. Генеральна Асамблея ООН. Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП). Комісія ООН з прав людини. Спеціальні органи Комісії.

Регіональне співробітництво держав у галузі прав людини. Європейська конвенція про права людини та основні свободи 1950 року й протоколи до неї. Європейська система захисту прав людини. Європейські міждержавні органи по захисту прав людини. Діяльність Ради Європи, Європейського Союзу по захисту прав людини. Європейська комісія з прав людини. Європейський Суд з прав людини. Протокол № 11 до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Система захисту прав людини в інших регіонах. Міжамериканська конвенція з прав людини. Африканська хартія прав людини і прав народів. Європейська соціальна хартія 1961 Американська конвенція про права людини 1969 р. Африканський хартія прав людини і народів 1981р. Арабська хартія прав людини 1994. Документи держав – учасниць СНД. Питання прав людини і громадянина в діяльності СНД.

Механізми захисту прав і свобод людини і громадянина в зарубіжних державах. Конституційний контроль - принципи і форми захисту прав людини. Інститут парламентського Уповноваженого з прав людини (омбудсман). Право на петицію. Процедура «Хабеас корпус». Адміністративна юстиція.

Реалізація конституційного права громадян на звернення до міжнародних органів з захисту прав і свобод людини. Конституція України про право громадян на звернення до міжнародних судових органів чи до відповідних органів міжнародних організацій за захистом своїх прав та свобод. Порядок звернення до Європейського Суду з прав людини.

Тема 9. Права людини в умовах глобалізації.

Поняття і суть глобалізації. Глобалізація прав людини. Права людини в умовах глобалізації світу. Забезпечення соціально-економічних прав у сучасному світі. Екологічне право України та екологічні права людини в умовах глобалізації. Глобалізація та розвиток міграційного законодавства.

Міжнародний захист прав людини і процеси глобалізації. Регіоналізм і права людини. Принципи і норми міжнародного гуманітарного права – консолідуюча основа захисту прав людини у збройних конфліктах. Кримінально-правові аспекти охорони прав людини та боротьба з міжнародним тероризмом. Права людини і злочинність в умовах глобалізації світу.

Нові права людини. Право на розвиток. Право на справедливий та гуманний міжнародний порядок. Право на чисте навколишнє середовище. Проблема прав людини у контексті біоетики і охорони здоров'я. Формування біоетики. Право на життя як основна проблема біоетики, охорони здоров'я громадян. Правові основи біоетики та охорони здоров'я громадян: міжнародні стандарти у галузі прав людини. Правові аспекти права на евтаназію, права на клонування людини, права на трансплантацію людських органів.

Концепція сталого розвитку: суть і глобальне значення. Шляхи і засоби її реалізації в Україні і інших країнах світу.

Тема 10. Права людини в Україні: проблеми і захист

Конституційний захист прав людини в Україні. Утвердження принципу пріоритетності невід'ємних прав людини у внутрішній і зовнішній політиці країни. Взаємна відповідальність громадянина і держави. Визнання пріоритету міжнародних норм в галузі прав людини у національному законодавстві України. Удосконалення діяльності органів держави по забезпеченню прав людини. Судовий захист прав і свобод особи в Україні.

Неурядові правозахисні організації України. Питання прав особи в програмах політичних партій і діяльності громадських організацій і демократичних рухів країни.

Значення міжнародного права для реформування правової системи України. Розвиток національного законодавства, в галузі прав і свобод людини. Право громадян звертатися до міжнародних організацій з метою захисту своїх прав і свобод. Діяльність України на міжнародній арені з метою забезпечення життєвих інтересів і прав людини і народів. Вступ України до Ради Європи. України і Європейський Суд з прав людини. Сучасні проблеми прав людини в Україні.

7. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Прак.	Сам.роб.
1	2	3	4	5	6
	Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні, філософські, історичні та правові аспекти теорії прав людини				
	Теорія прав людини: предмет, метод і функції	10	2	2	6
	Філософія прав людини	10	2		8
	Історія становлення сучасної концепції прав людини	10		2	8
	Разом за кредитом 1	30	4	4	22
	Правовий статус особи	10	2	2	6
	Основні класифікації прав та свобод особи	10			10
	Механізм, гарантії та умови реалізації прав людини	10	2	2	6
	Разом за кредитом 2	30	4	4	22
	Змістовий модуль 2. Права людини в Україні та світі				
	Діалектика прав людини і соціальних спільнот	7	2	2	3
	Права людини і міжнародне право	7	2	2	3
	Права людини в умовах глобалізації.	8	2		6
	Права людини в Україні: проблеми і захист	8	2	2	4
	Разом за кредитом 3	30	8	6	16
	Разом за I семестр	90	16	14	60

1.3. Система поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Права людини»

Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти включає поточний, проміжний та семестровий контроль знань. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять, виконання індивідуальних завдань і оцінюється сумою набраних балів. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із здобувачами вищої освіти під час лекцій, семінарських занять та консультацій, вирішення тестів під час виконання самостійної та контрольної роботи та опитувань здобувачів вищої освіти під час заслуховування рефератів та звітів про виконання індивідуальної роботи. Варіанти завдань до самостійних та контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані здобувачем вищої освіти під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

Проміжний контроль має на меті оцінку результатів знань здобувача вищої освіти після вивчення матеріалу з кожного змістовного модуля дисципліни. Цей вид контролю проводиться у формі тестування, варіанти завдань для якого знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку, визначеному навчальним планом у терміни, передбачені графіком навчального процесу, з урахуванням результатів поточного та проміжного контролю знань, і оцінюється за національною шкалою та шкалою ECTS.

Залік є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для здобувачів вищої освіти, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати залік.

Семестровий контроль у вигляді заліку проводиться під час сесії за білетами з двома теоретичними запитаннями. Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до залікової оцінки. Залікові білети знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Взаємозв'язок між набраними балами і оцінкою наведений у розділі 12.

У випадку, якщо здобувач вищої освіти протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані теми або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до заліку, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ЧНТУ».

За результатами семестру в залікову відомість виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання, що наведена в наступному розділі.

1.3.1. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти протягом семестру

(таблиця розроблена на основі Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти)

№	Види діяльності	Терміни	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів за семестр
1. Обов'язкові, вибіркові та стимулюючі види робіт				
1.1	Робота на семінарських заняттях	Протягом семестру	Відповіді, доповнення, терміни, тести	До 20 балів*
1.2	Наукова робота (виступ з доповіддю, публікація)	Протягом семестру	Виступ, публікація	До 10-ти балів
1.3	Індивідуальна робота	Протягом семестру	Друкована робота	До 15-ти балів
1.4	Участь у предметних олімпіадах, інтелектуальних іграх та ін. сусп. діяльність	Протягом семестру	Підтверджуючі документи	До 5-ти балів
1.5	Модульний контроль	Протягом семестру	Модульні контрольні роботи	До 10 балів
Разом :				60 балів
1.6.	Підсумковий контроль - залік			До 40 балів
Разом:				40 балів
Всього:				100 балів
*20 балів буде переведено з оцінок, які отримає студент під час семінарських занять, виконуючи усі види робіт. Наприклад: студент, відповідно до національної системи оцінювання заробив у підсумку за поточну роботу «5» - це від 20 – до 17 у балах; «4» - від 16 – до 12 балів; «3» - від 11 – до 6 балів; «2» - від 5 – до 0 балів.				

1.3.2. Порядок поточного та проміжного оцінювання знань

У процесі поточного контролю здійснюється перевірка засвоєння студентами програмного матеріалу, набуття ними вмінь та навичок щодо вирішення практичних ситуацій, здатності самостійного опрацювання окремих тем, публічного та письмового викладу конкретних питань дисципліни.

Об'єктами поточного контролю знань здобувачів вищої освіти є:

- систематичність та активність роботи на семінарських заняттях;
- активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;
- виконання самостійних практичних завдань, зокрема, вирішення тестових завдань, написання юридичних диктантів;

- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- участь у науково-пошуковій та творчій роботі, в т.ч. виконання самостійної дослідної роботи;
- виконання контрольної роботи.

Порядок оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях, а також самостійність та своєчасність здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності виду самостійної роботи або усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів.

Критерії оцінювання знань та самостійної роботи здобувача вищої освіти

- **Відповідь на семінарському занятті** оцінюється у балах за наступними критеріями:

5 балів – здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати інформацію правового характеру, здатний презентувати власне розуміння, оцінку правових явищ, має досить міцні навички роботи з першоджерелами.

4 бали – здобувач вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників; може дати порівняльну характеристику правових явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; вміє узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – здобувач вищої освіти загалом самостійно відтворює програмний матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє юридичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – здобувач вищої освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

0 балів – здобувач вищої освіти не готовий до семінарського заняття або має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі терміни, але не може їх пояснити, головний зміст матеріалу не розкрито.

- **Реферат**, оцінюється у балах за наступними критеріями.

Реферат – поширений тип письмової самостійної роботи з дисципліни, який демонструє поглиблене опрацювання відповідної теми. У процесі підготовки реферату здобувач вищої освіти накопичує знання, вміння та навички роботи з різними інформаційними джерелами, готується до майбутніх курсових робіт. Реферат є одним з основних типів індивідуальних завдань, який підводить їх до роботи підвищеної складності, з елементами науковості, що виконується під час навчання.

Презентація реферату проходить в аудиторії на семінарському занятті, де розглядається дана тема, або може бути проведена індивідуально.

Критеріями оцінки змісту реферату є повнота висвітлення питання. Зрозумілість, наявність власної думки.

Кожен здобувач вищої освіти протягом семестру повинен підготувати один реферат на семінарське заняття.

- **Виконання тестових завдань або написання юридичного диктанту**, оцінюється у балах за наступними критеріями.

- **Виконання тестових завдань**

- 5 балів – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;
- 4 бали – точні відповіді на 70%-89% тестових питань;
- 3 бали – точні відповіді від 50% до 69 % тестових питань;
- 2 бали – здобувач вищої освіти дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань з теми.

- **Написання юридичного диктанту**

- 5 балів – точні та повні відповіді на всі терміни диктанту;
- 4 бали – точні відповіді та недостатньо повне пояснення терміну;
- 3 бали – не зовсім точні відповіді на всі терміни диктанту;
- 2 бали – здобувач вищої освіти намагався дати відповіді, але показав незадовільний рівень знань юридичних термінів з теми.

- **Презентація**

Презентації – виступи перед аудиторією зі слайдами або іншими візуальними матеріалами, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання самостійних завдань тощо. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного студента, так і колективними, тобто виступи двох та більше студентів.

- **За виконання контрольної роботи** здобувачі вищої освіти можуть отримати max 10 балів.

Завдання теоретичні на контрольній роботі.

10 балів – повна відповідь на питання;

8 бали – відповідь, яка позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки;

від 5 до 7 балів – неповна відповідь на запитання, в якій налічується не багато неточностей;

від 0 до 4 балів неповна відповідь на запитання, в якій налічується багато неточностей, не достатнє володіння науковим апаратом.

- **Завдання тестові на контрольній роботі.**

Правильність виконання тестових завдань залежить від кількості вибраних правильних відповідей:

- 5 балів – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;

- 4 бали – точні відповіді на 75%-89% тестових питань;

- 3 бали – точні відповіді від 55% до 74 % тестових питань;

- 2 бали – здобувач вищої освіти дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань програмних питань.

- **Ведення конспекту лекцій (max 5 балів)** оцінюється за наступними критеріями: повнота, охайність, грамотність.

5 балів - наявність усіх компонентів лекцій, які відповідають усім вимогам;
до 3 балів - неохайне оформлення;

до 2 балів - відсутність у конспекті окремих лекцій або недостатньо повне відображення лекційного матеріалу у конспекті.

- **Ведення конспекту самостійної роботи (max 5 балів)** оцінюється за наступними критеріями: повнота, охайність, грамотність.

5 балів - наявність усіх компонентів кожної теми самостійної роботи, які відповідають усім вимогам;

до 4 балів - наявність усіх компонентів кожної теми самостійної роботи, але неохайне оформлення;

від 0 до 3 балів - за відсутності у конспекті окремих тем самостійної роботи або недостатньо повне відображення матеріалу з тем самостійного вивчення у конспекті.

- **Виконання самостійної дослідної роботи (max 15 балів).**

Тема має бути розкрита на належному рівні. Робота повинна мати творчий характер, продемонструвати аналітичні навички здобувача вищої освіти, його вміння працювати з бібліографією тощо.

Написання самостійної дослідної роботи практикується в учбовому процесі з метою набуття здобувачем вищої освіти необхідної професійної

підготовки, формування навичок самостійного наукового пошуку, вивчення літератури по даній тематиці, аналіз різних точок зору, узагальнення матеріалу, формулювання висновків тощо.

Особливу увагу слід приділити оформленню науково-довідникового матеріалу, цитат та посилань на джерела.

- **Участь в олімпіадах, участь у науково-практичних конференціях, інтелектуальних іграх, складання порівняльних таблиць, схем ін. суспільна діяльність (мах до 5 балів).**

- **Залік**

Підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку (мах до 40 балів).

Залікові білети охоплюють всю програму дисципліни і передбачають визначення рівня знань та ступеня опанування здобувачами вищої освіти компетентностей.

Умовою допуску до заліку є виконання всіх видів навчальної роботи передбачених даною робочою програмою.

Складання заліку є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для здобувачів вищої освіти, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати залік.

У випадку, якщо здобувач вищої освіти протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані контролі роботи, завдання з самостійної дослідної роботи, невідпрацьовані семінарські заняття тощо або не набрав мінімально необхідну кількість балів – 20 балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які здобувач вищої освіти може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), то він не допускається до складання заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ЧНТУ».

Для складання заліку існують білети. Білети складаються із двох питань.

Критерії:

- від 33 до 40 балів - відповідь повна і зміст відповіді студента повністю відповідає сутності поставленого запитання;
- від 24 до 32 балі - здобувач вищої освіти висвітлює всі питання без грубих помилок;
- від 17 до 24 балів - здобувач вищої освіти допускає грубі помилки і всі питання розкриті менш ніж на половину;
- не більше 16 балів - при нерозкриті хоча б одного завдання білету.

Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

II. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1. ТЕОРІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ФУНКЦІЇ

Теорія прав людини як суспільна наука. Права людини в системі соціально-гуманітарного знання. Зв'язок теорії прав людини з іншими суспільними науками та юридичними дисциплінами. Інтегруюча роль курсу «Права людини» у забезпеченні комплексної юридичної освіти. Завдання науки прав людини.

Багатоаспектний характер прав людини. Права людини як суспільне явище, персоноцентристський принцип соціальної організації. Права людини як політичний феномен. Права людини як філософська категорія, що пропонує гуманістичну концепцію людського співжиття, проголошує людину вищою цінністю. Гуманізм – світоглядна основа прав людини. Права людини – як гуманізм сучасної епохи. Права людини як моральне явище. Права людини – це конкретно-історичний феномен. Права людини як юридичне поняття. Поняття гідності людини. Підходи до визначення «гідності особи». Людська гідність як фундаментальна основа прав людини. Права людини – універсальна ідея інтеграції сучасного інформаційного суспільства, специфічна глобальна проблема. Принципи прав людини. Практичне значення проблеми прав людини.

Рекомендована література до теми

1. Авраменко, А.И. Человек. Общество. Государство. Пособие для абитуриентов вузов / А.И.Авраменко, Т.И.Адуло, И.Н.Бобкова; Под общ. ред. А.И.Авраменко, Ф.В.Пекарского. Мн.: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. 368 с.
2. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: НОРМА, 2002. 608 с.
3. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. М.: Статут, 2000. 256 с.
4. Бабкін В., Бігун В. Філософія права: проблеми і підходи. Право України. 2006. №5. С.177-178.
5. Бачинин В. А. Философия права и преступления. Х.: Фолио, 1999. 607 с.
6. Бачинин В. А., Сальников В. П. Философия права. Краткий словарь. СПб.: РДК Принт, 2000. 400 с.
7. Бердяев Н. А. Философия неравенства // Русское зарубежье: Из истории социальной и правовой мысли. Л.: Лениздат, 1991. 440 с.
8. Бочаров В. В. Антропология права: Антропологические и юридические аспекты // Человек и право. Книга о Летней школе по юридической антропологии (г. Звенигород, 22-29 мая 1999 г.) Отв. ред. Н. И. Новикова, В. А. Тишков. М.: Изд-во, 1999. - С. 23-31.
9. Выготский Л. С., Лурия А. Р. Этюды по истории поведения. М.: Педагогика-Пресс, 1993. - 224 с.

10. Габоев А. Б. Права и свободы человека и гражданина - важнейший составляющий элемент при осуществлении государственной национальной политики // Государство и право. 2005. № 1. - С. 122-125.
11. Давид Р. Основные правовые системы современности / Пер. с франц. и вст. ст. В. А. Туманова. М.: Прогресс, 1988. 496 с.
12. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Пер. с франц. В. А. Туманова. М.: Международные отношения, 1998. 400 с.
13. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 519с.
14. Дудченко В. В. Традиция правового развития: плюрализм правовых учений. О.: Юрид. л-ра, 2006. 304 с.
15. Дюрягин И.Я. Применение норм советского права. Теоретические вопросы. Свердловск: Средне-Уральское книжное изд-во, 1973. 247 с.
16. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини. Право України. – 2008. - №6. – С.4-8.
17. Кашинцева О. Правовий статус людини в біометричному експерименті: людина чи animal of necessity. Право України. 2010. №2. С.114-119.
18. Керимов Д. А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права. М.: Аванта +, 2000. 560 с.
19. Керимов Д. А. Философские проблемы права. М.: Мысль, 1972. 472 с.
20. Керимов Д. Л. Философские основания политико-правовых исследований. М.: Мысль, 1986. 330 с.
21. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. М.: Изд-во АН СССР, 1958. 187 с.
22. Кистяковский Б. А. Философия и социология права. СПб.: Изд-во РХГИ, 1998. 799 с.
23. Кленнер Г. От права природы к природе права / Пер. с нем. Т.Б.Бакназар-Юзбашева / Вступ. ст. Л. С. Мамута., под ред. Б.А.Куркина. М.: Прогресс, 1988. 320 с.
24. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
25. Кон И. С. Личность как субъект общественных отношений. М.: Знание, 1966. 48 с.
26. Кудрявцев В. Н. Право и поведение. М.: Юридическая наука, 1976. 191 с.
27. Кудрявцев Ю. В. Нормы права как социальная информация. М.: Юридическая литература, 1981. 144 с.
28. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. М.: ИКД «Зерцало«М», 2002. 288 с.
29. ЛлойдД. Идея права. Репрессивное зло или социальная необходимость / Пер. с англ. М.А. Юмашева. М.Ю.Юмашев, науч. ред. Ю.М.Юмашев. М.: ЮГОНА, 2002. 416 с.
30. Лукашева Е. А. Общая теория права и многоаспектный анализ правовых явлений. Советское государство и право. 1975. № 4. С. 23-33.

31. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність. Право України. 2010. №2. С.36-43.
32. Маличок К. Формування правосвідомості українців на етапі демократизації України. Підприємництво, господарство і право. 2007. №5. С. 121-122.
33. Мартинюк Т. Розвиток поняття правосвідомості в період трансформації українського суспільства. Право України. 2007. №2. С.26-31.
34. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.
35. Нерсесянц В. С. Право в системе социальной регуляции: (история и современность). М.: Знание, 1986. 63 с.
36. Нерсесянц В. С. Право и закон: Из истории правовых учений. М.: Наука, 1983. 366 с.
37. Нерсесянц В. С., Муромцев Г. И. и др. Право и культура. М.: Изд-во РУДН, 2002. 423 с.
38. Нерсесянц В.С. Философия права: Учебник для вузов /В.С. Нерсесянц. М.: Издательская группа ИНФРА М - НОРМА, 1997. 652 с.
39. Нерсесянц С. В. Курс лекций: Философия права / С. В. Нерсесянц. М. : Эксмо, 2006. 928 с.
40. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. СПб.: «Лань», 2000. 608 с.
41. Плахов В. Д. Традиции и общество. Опыт философско-социологического исследования. М.: Мысль, 1982. 220 с.
42. Погребняк С. Л. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія. Х.: Право. 240 с.
43. Рабінович С.П. Концепція природи людини у римській юриспруденції: античні витоки уніфікації європейського права. Держава і право. Випуск 40. С.27-33.
44. Ролз Дж. Теорія справедливості / Пер. з англ. О.Мокровольський. К.: Основа, 2001. 822 с.
45. Рулан Н. Юридическая антропология: Учебник для вузов / Пер. с франц. М.: Норма, 2000. 310 с.
46. Сабо И. Социалистическое право / Пер. с венг. и вступ. ст. д.ю.н. В. А. Туманова. М.: Прогресс, 1964. 396 с.
47. Свобода і закон / Бруно Лсони: Пер. з англ. В. Кашкина под ред. А. Куряева. М.: ИРИСЗН, 2008. 308 с.
48. Семенов Ю. И. Происхождение брака и семьи. М.: «Мысль», 1974. 309 с.
49. Словарь терминов по теории государства и права / Под общ. ред. Панова Н. И. - Изд. 2-е, доп. и испр. Х.: Основа, 1997. 180 с.
50. Советский Энциклопедический словарь / Под ред. А. М. Прохорова. Изд-е 4-е. М.: Советская энциклопедия, 1989. 1632 с.
51. Современный словарь иностранных слов. М.: Русский язык, 1993. 740 с.
52. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / Пер. с франц. Н. А. Садовского / Предисл. и комментарии Б. А. Старостина. М.: «Наука», 1987. 240 с.
53. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права. СПб.: Лань, 1999. 224 с.

54. Україна: права людини в перехідний період / Під ред. В.И.Денисова, В.І.Свінтова. К., 2001. 184 с.
55. Филатов В. П. Научное познание и мир человека / В. П. Филатов. М. : Политиздат, 1989. 270 с.
56. Философия : учеб. для вузов / под общ. ред. В. В. Миронова. М. : Норма, 2005. 750 с.;
57. Философский энциклопедический словарь / 2-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1989. 815 с.
58. Філософія права: Пер. з англ. / За ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена. К.: Основи, 2007. 1256 с.
59. Явич Л. С. Право и социализм. М.: Юридическая литература, 1982. 175 с.
60. Явич Л. С. Сущность права. Социально-философское понимание генезиса, развития функционирования юридической формы общественных отношений. Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. 207 с.

ТЕМА 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Ліберальна доктрина: від людини до держави. Етатистська доктрина: від держави до людини. Людина для держави та держава для людини (доктрина оптимуму).

Консерватизм як філософія нерівних прав. Комуналізм – пріоритетність прав соціальних груп. Економічні, соціально-політичні та теоретичні передумови формування ліберальної доктрини. Базові принципи та цінності класичного лібералізму. Еволюція лібералізму у кінці ХІХ-початку ХХ ст., його світоглядна переорієнтація. Основні принципи неолібералізму. Держава «загального благоденства». Криза неолібералізму в 70-і рр. ХХ ст. Сучасний неолібералізм, його роль у формуванні ідеї прав людини.

Соціокультурний розвиток прав людини. Основні цивілізаційні моделі прав людини.

Природно-правова і позитивістська концепції права і прав людини. Право і закон: сутність, взаємозв'язок, розходження. Вплив природно-правового та позитивістського напрямлення юридичної думки на становлення теорії прав людини. Поняття свободи: об'єктивний і суб'єктивний аспект. Свобода і суб'єктивне право – питання тотожності. Співвідношення свободи та рівності у політико-правовій думці ХVІІІ-ХІХ ст.ст. та в сучасній науці. Фактори, що впливають на характер та обсяг прав і свобод особи у державі.

Багатогранність поняття «демократія». Основні закономірності розвитку демократії і прав людини. Особливості античної демократії. Критерії демократії. Пряма та представницька демократія. Основні моделі сучасної демократії. Шляхи переходу до демократії. Український досвід демократичного розвитку.

Рекомендована література до теми

1. Авраменко, А.И. Человек. Общество. Государство. Пособие для абитуриентов вузов / А.И.Авраменко, Т.И.Адуло, И.Н.Бобкова; Под общ.

- ред. А.И.Авраменко, Ф.В.Пекарского. 3-е изд., доп.- Мн.: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. 368 с.
2. Аллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права: Пер. з англ. Р. Семківа. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 385 с.
 3. Бабкін В., Бігун В. Філософія права: проблеми і підходи. Право України. 2006. №5. С.177-178.
 4. Бачинин В. А. Философия права и преступления. Х.: Фолио, 1999. 607 с.
 5. Бачинин В. А., Сальников В. П. Философия права. Краткий словарь. СПб.: РДК Принт, 2000. 400 с.
 6. Бердяев Н. А. Философия неравенства. Русское зарубежье: Из истории социальной и правовой мысли. Л.: Лениздат, 1991. 440 с.
 7. Бочаров В. В. Антропология права: Антропологические и юридические аспекты // Человек и право. Книга о Летней школе по юридической антропологии (г. Звенигород, 22-29 мая 1999 г.) Отв. ред. Н. И. Новикова, В. А. Тишков. М.: Изд-во, 1999. С. 23-31.
 8. Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность. (Очерки теории). М.: Юридическая литература, 1976. 215 с.
 9. Гурвич Г. Д. Философия и социология права: Избранные сочинения / Пер. М. В. Антонова, Л. В. Ворониной. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Изд-во юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 848 с.
 10. Ильин И. А. О сущности правосознания // Ильин И. А. Сочинения. В 10 т./ Сост., вст. ст. и коммент. Ю. Т. Лисицы. Т. 4. М.: Русская книга, 1993-1994. - 620 с.
 11. Ильин И. А. Общее учение о праве и государстве. М.: АСТ: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. 510 с.
 12. Кашинцева О. Правовой статус людини в біометричному експерименті: людина чи animal of necessity. Право України. 2010. №2. С.114-119.
 13. Кельзен Г. Чисте правознавство: 3 дод.: Проблема справедливості: Пер. з нім. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
 14. Керимов Д. А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права. М.: Аванта +, 2000. 560 с.
 15. Керимов Д. А. Философские проблемы права. М.: Мысль, 1972. 472 с.
 16. Кистяковский Б. А. Философия и социология права. СПб.: Изд-во РХГИ, 1998. 799 с.
 17. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
 18. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. М.: ИКД «Зерцало«М», 2002. 288 с.
 19. Ллойд Д. Идея права. Репрессивное зло или социальная необходимость / Пер. с англ. М.А. Юмашева. М.Ю.Юмашев, науч. ред. Ю.М.Юмашев. М.: ЮГОНА, 2002. 416 с.

20. Лукашева Е. А. Общая теория права и многоаспектный анализ правовых явлений. Советское государство и право. 1975. № 4. С. 23-33.
21. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність. Право України. 2010. №2. С.36-43.
22. Максимов С. Про концепт « правове суспільство». Право України. 2010. №7. С.82-87.
23. Мартинюк Т. Розвиток поняття правосвідомості в період трансформації українського суспільства. Право України. 2007. №2. С.26-31.
24. Мосс М. Общества. Обмен. Личность: Труды по социальной антропологии / Пер. с франц. М., 1996. 380 с.
25. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.
26. Нерсесянц В. С. Право и закон: Из истории правовых учений. М.: Наука, 1983. 366 с.
27. Нерсесянц В. С., Муромцев Г. И. и др. Право и культура. М.: Изд-во РУДН, 2002. 423 с.
28. Нерсесянц В.С. Философия права: Учебник для вузов /В.С. Нерсесянц. М.: Издательская группа ИНФРА М - НОРМА, 1997. 652 с.
29. Нерсесянц С. В. Курс лекций: Философия права / С. В. Нерсесянц. М. : Эксмо, 2006. 928 с.
30. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. СПб.: «Лань», 2000. 608 с.
31. Плахов В. Д. Традиции и общество. Опыт философско-социологического исследования. М.: Мысль, 1982. 220 с.
32. Рулан Н. Юридическая антропология: Учебник для вузов / Пер. с франц. М.: Норма, 2000. 310 с.
33. Савченко О. Правове обмеження прав людини як основа і критерій співвідношення публічних та особистих інтересів. Право України. 2006. №3. С.26-28.
34. Свобода і закон / Бруно Лсони: Пер. з англ. В. Кашкина под ред. А. Куряева. М.: ИРИСЗН, 2008. 308 с.
35. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права. Монографія. Х.: Яшма, 2007. 320 с.
36. Словарь терминов по теории государства и права / Под общ. ред. Панова Н. И. Изд. 2-е, доп. и испр. Х.: Основа, 1997. 180 с.
37. Советский Энциклопедический словарь / Под ред. А. М. Прохорова. Изд-е 4-е. М.: Советская энциклопедия, 1989. 1632 с.
38. Современный словарь иностранных слов. М.: Русский язык, 1993. 740 с.
39. Строган А. Взаємозалежність і взаємообумовленість громадянського суспільства та правової держави. Право України. 2007. №10. С.14-17.
40. Строган А.Ю. Співвідношення, взаємообумовленість та взаємозалежність соціальної держави, громадянського суспільства і правової держави. Держава і право. Випуск 38. С. 94-101.

- 41.Тейяр де Шарден П. Феномен человека / Пер. с франц. Н. А. Садовского / Предисл. и комментарии Б. А. Старостина. М.: «Наука», 1987. 240 с.
- 42.Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права. СПб.: Лань, 1999. 224 с.
- 43.Филатов В. П. Научное познание и мир человека / В. П. Филатов. М. : Политиздат, 1989. 270 с.
- 44.Философия : учеб. для вузов / под общ. ред. В. В. Миронова. М.: Норма, 2005. 750 е.;
- 45.Философский энциклопедический словарь / 2-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1989. 815 с.
- 46.Філософія права: Пер. з англ. / За ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена. К.: Основи, 2007. 1256 с.
- 47.Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Пер. с нем. Э. М. Телятниковой, вступ. ст. П. С. Гуревич. М.: Республика, 1994. 447 с.
- 48.Фромм Э. Душа человека / Сб. перевод П. С. Гуревича. М.: Республика, 1992. 428 с.
- 49.Фромм Э. Здоровое общество // Психоанализ и культура: Избранные труды Карен Хорни и Эриха Фромма. М.: Юрист, 1995. 623 с.
- 50.Фромм Э. Человек для себя / Пер. с англ. и послесл. ЛТ. А. Чернышевой, Минск: Коллегиум, 1992. 253 с.
- 51.Фуллер Лон Л. Мораль права: Пер. з англ. К.: Сфера, 1999. 232 с.
- 52.Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. Пер. с нем. Д. В. Скляднева. СПб.: Наука, 2000. 377 с.
- 53.Харт Х. Л. А. Концепція права: Пер. з англ. К.: Сфера, 1998. 236 с.
- 54.Явич Л. С. Право и общественные отношения (Основные аспекты содержание и формы советского права). М.: Юридическая литература, 1971. 152 с.
- 55.Явич Л. С. Сущность права. Социально-философское понимание генезиса, развития функционирования юридической формы общественных отношений. Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. 207 с.

ТЕМА 3. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Історія людства як історія боротьби за свободу і людську гідність, проти гноблення і дискримінації.

Статус особи у додержавний період. Закон таліону. Статус особи у Стародавньому світі. Відбиття статусу особи у релігійних текстах. Закони Хамурапі. Людина в умовах полісної системи. Статус особи у рабовласницькій державі та суспільстві. Принцип формально-юридичної рівності. Людина в економічній і соціальній структурі феодального суспільства.

Духовні цінності світових релігій. Середньовічна система придушення особи, діяльність інквізиції.

Боротьба за утвердження гідності особи. Велика Хартія вольностей 1215 р. Епоха Відродження та її значення для формування гуманістичних ідей про гідність та права людини.

Громадянська концепція Г. Гроція, Дж. Локка, Т. Гоббса. Формальне закріплення першого покоління прав людини. Французька Декларація прав и свобод людини 1789 р. Конституція США 1787 г.

Розвиток робітничого руху та захист прав трудящих у ХІХ столітті. Масові громадські рухи початку ХХ століття. Концепція прав людини в політико-правових поглядах російських мислителів ХІХ ст. Ідея свободи особи в реформах М.М. Сперанського. Конституційні ідеї декабристів. Відміна кріпосного права. Судова реформа 1864 р. – реформа судової системи і судочинства. Народництво і марксизм про права людини. Російський лібералізм ХІХ ст.

Права людини в умовах революції та громадянської війни. Права людини в Конституції УРСР 1937 р.: декларація і реальність. Становлення у конституційному законодавстві різних країн прав другого покоління.

Людина, її права та свободи як вища цінність держави. Розширення переліку конституційних прав та свобод.

Рекомендована література до теми

1. Авраменко, А.И. Человек. Общество. Государство. Пособие для абитуриентов вузов / А.И.Авраменко, Т.И.Адуло, И.Н.Бобкова; Под общ. ред. А.И.Авраменко, Ф.В.Пекарского.3-е изд., доп. Мн.: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004.368 с.
2. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: НОРМА, 2002. 608 с.
3. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. М.: Статут, 2000. 256 с.
4. Балінський О.В. Роль права у формуванні громадянського суспільства: історико-правовий дискурс. Держава і право. Випуск 36. С. 117-123.
5. Бочаров В. В. Антропология права: Антропологические и юридические аспекты // Человек и право. Книга о Летней школе по юридической антропологии (г. Звенигород, 22-29 мая 1999 г.) Отв. ред. Н. И. Новикова, В. А. Тишков. М.: Изд-во, 1999. С. 23-31.
6. Васянович О.А. Вплив основних постулатів ісламу на формування права мусульман. Держава і право. Випуск 39. С. 93-98.
7. Выготский Л. С., Лурия А. Р. Этюды по истории поведения. М.: Педагогика-Пресс, 1993. 224 с.
8. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 519с.
9. Дуглас М. Чистота и опасность. Анализ об осквернении табу / Пер. с англ. Р. Г. Громова. М.: КАНОН-ПРЕСС-Ц, 2000. 285 с.
10. Дудченко В. В. Традиция правового развития: плюрализм правовых учений. О.: Юрид. л-ра, 2006. 304 с.
11. Дьяконов И. Пути истории. От древнейшего человека до наших дней. М.: Изд. фирма «Восточная литература», 1994. 382 с.
12. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Пер. с фр. и послесловие А.Б.Гофмана. М.: Наука, 1990. 575 с.

13. Дюрягин И.Я. Применение норм советского права. Теоретические вопросы. Свердловск: Средне-Уральское книжное изд-во, 1973. 247 с.
14. Захарчук С. Співвідношення права та моралі: історико-теоретичні аспекти. Підприємництво, господарство і право. 2007. №4. С. 133-136.
15. Ильин И. А. О сущности правосознания // Ильин И. А. Сочинения. В 10 т./ Сост., вст. ст. и коммент. Ю. Т. Лисицы. Т. 4. М.: Русская книга, 1993-1994. 620 с.
16. Ильин И. А. Общее учение о праве и государстве. М.: АСТ: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. 510 с.
17. Кельзен Г. Чисте правознавство: 3 дод.: Проблема справедливості: Пер. з нім. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
18. Керимов Д. Л. Философские основания политико-правовых исследований / Д. Л. Керимов. М. : Мысль, 1986. 330 с.
19. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. М.: Изд-во АН СССР, 1958. 187 с.
20. Кистяковский Б. А. Философия и социология права. СПб.: Изд-во РХГИ, 1998. 799 с.
21. Кленнер Г. От права природы к природе права / Пер. с нем. Т.Б.Бакназар-Юзбашева / Вступ. ст. Л. С. Мамута., под ред. Б.А.Куркина. М.: Прогресс, 1988. 320 с.
22. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
23. Кон И. С. Личность как субъект общественных отношений. М.: Знание, 1966. 48 с.
24. Леббон Г. Психология социализма / Пер. франц. СПб.: «Макет», 1996. 544 с.
25. Ллойд Д. Идея права. Репрессивное зло или социальная необходимость / Пер. с англ. М.А. Юмашева. М.Ю.Юмашев, науч. ред. Ю.М.Юмашев. - М.: ЮГОНА, 2002. - 416 с.
26. Лобода Ю. П. Правовая традиция украинского народа (феномен и объект общетеоретического дискурса). Л.: Мир, 2009. 280 с.
27. Марчук В. П. «Свободное право» в буржуазной юриспруденции (критика концепции Е. Эрлиха). Киев: Изд-во «Вища школа», 1977. 167 с.
28. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.
29. Нерсесянц В. С. Право и закон: Из истории правовых учений. М.: Наука, 1983. 366 с.
30. Нерсесянц В. С., Муромцев Г. И. и др. Право и культура. М.: Изд-во РУДН, 2002. - 423 с.
31. Нерсесянц В.С. Философия права: Учебник для вузов /В.С. Нерсесянц. М.: Издательская группа ИНФРА М - НОРМА, 1997. 652 с.
32. Нерсесянц С. В. Курс лекций: Философия права / С. В. Нерсесянц. М.: Эксмо, 2006. 928 с.
33. Новгородцев П. И. Историческая школа юристов. СПб.: «Лань» 1999. 189 с.

34. Папаян Р. А. Христианские корни современного права. М.: НОРМА, 2002. 416 с.
35. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. СПб.: «Лань», 2000. 608 с.
36. Плахов В. Д. Традиции и общество. Опыт философско-социологического исследования. М.: Мысль, 1982. 220 с.
37. Поппер К. Открытое общество и его враги : в 2 т. Т. 2. : Время лжепророков: Гегель, Маркс и другие оракулы / К. Р. Поппер ; [пер. с англ., под ред. В. Н. Садовского]. М. : Феникс ; Междунар. фонд «Культурная инициатива», 1992. 598 с.
38. Рабінович С.П. Концепція природи людини у римській юриспруденції: античні витоки уніфікації європейського права. Держава і право. Випуск 40. С.27-33.
39. Семенов Ю. И. Происхождение брака и семьи. М.: «Мысль», 1974. 309 с.
40. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / Пер. с франц. Н. А. Садовского / Предисл. и комментарии Б. А. Старостина. М.: «Наука», 1987. 240 с.
41. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права. СПб.: Лань, 1999. 224 с.
42. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. М.: Наука, 1987. 159 с.
43. Явич Л. С. Сущность права. Социально-философское понимание генезиса, развития функционирования юридической формы общественных отношений. Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. 207 с.

ТЕМА 4. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ

Понятійний ряд: «людина», «індивід», «особа». Походження категорії «особа». Правовий статус особи: поняття, принципи. Співвідношення категорій правового статусу особи і правового положення особистості. Основні підходи до питання про структуру правового статусу особи. Конституційні принципи правового статусу особи. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки як ядро правового статусу особи.

Правовий статус людини і правовий статус громадянина. Виникнення інституту громадянства. Античне громадянство. Підстави набуття громадянства. Обсяг прав і свобод натуралізованих громадян і громадян за народженням. Правове регулювання набуття громадянства в Україні. Підстави припинення громадянства. Свобода експатріації. Позбавлення громадянства. Правове регулювання припинення громадянства в Україні. Правовий статус біпатридів. Поняття іноземних громадян та осіб без громадянства. Специфіка їх правового положення. Правові режими іноземних осіб: національний режим, режим найбільшого сприяння, спеціальний режим. Українське законодавство про біженців та вимушених переселенців. Специфіка їх статусу.

Рекомендована література до теми

1. Альбертіні Л. М. Правове регулювання громадянства в європейських державах (порівняльний аналіз): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Київський університет ім. Т. Шевченка. К., 1999.18 с.
2. Аніщук Н.В. Визначення категорії гендерного насильства: загально-теоретичні проблеми. Держава і право. 2008. Випуск 40. С.18.
3. Аніщук Н.В. Еволюція прав жінок в контексті викорінення гендерного насильства. Держава і право. 2008. Випуск 38. С.19.
4. Боботов С. В., Колесов Н. С. Современная концепция прав и свобод гражданина во Франции. Государство и право. 1992. № 6.
5. Бурлак О.В. Поняття міжнародного стандарту в міжнародному праві прав людини. Держава і право. 2006. Випуск 33. С.509.
6. Васянович О.А. Вплив основних постулатів ісламу на формування права мусульман. Держава і право. 2008. Випуск 39. С.93.
7. Венгер О.М. Фемінізм як джерело гендерної політики. Держава і право. 2006. Випуск 34. С.635.
8. Вітман К.М. Порівняльний аналіз концепції етнонаціональної політики Росії, України та Молдови. Держава і право. 2006. Випуск 34. С.578.
9. Власов В. И., Леонов А. С, Луселкова Е. Е., Филипов А. А. Социальные права: Россия и Европа / А. С. Леонов (ред.). М., 1998.128 с.
10. Волков Д.О. Права негромадян: поняття та дефінітивне визначення. Держава і право. 2006. Випуск 32. С.458-
11. Гавриленко О.А. Правовий статус рабів в античних державах північного Причорномор'я. Держава і право. 2006. Випуск 34. С.122.
12. Гараджаєв О. Я. Конституційні права і свободи людини і громадянина в країнах СНД і міжнародно-правові стандарти (на матеріалах України, Росії, Азербайджану). Автореф. дис. ... канд. юр. наук. - Одеса, 1998.
13. Дащенко В.М. Роль недержавних правових організацій у захисті прав та законних інтересів особи. Держава і право. 2007. Випуск 38. С.90.
14. Демченко О. В. Імміграційні лотереї США і проходження імміграційного процесу. Львів : НВП «Мета», 2000.142 с
15. Дір І.Ю. Захист громадянських прав національних меншин в Україні згідно з міжнародними стандартами Ради Європи. Держава і право. 2008. Випуск 39. С.193.
16. Європейське громадянство за Маастріхтським Договором. Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. Вип. 39. Чернівці: ЧДУ, 1998. С. 32-41.
17. Імміграційна політика США: минуле і сучасне / Нац. ун-т Києво-Могилянська академія. К., 1999. 35 с.
18. Інститут громадянства Федеративної Республіки Німеччини. Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. Вип. II. Чернівці: ЧДУ, 1998. С. 114-123.

19. Кононенко В. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Право України. 2008. №3. С. 131-133.
20. Кормич Л.І. Гендерна політика в аспекті соціальної відповідальності держави і суспільстві. Держава і право. 2008. Випуск 40. С.574.
21. Ладиченко В.В. Правовий статут особи й обмеження основних прав. Держава і право. 2006. Випуск 33. С.17.
22. Ладиченко В.В. Теоретичні основи правового статусу особи. Держава і право. 2006. Випуск 32. С.32-
23. Ладиченко В.В. Функціональний підхід до розуміння держави: питання про дотримання інтересів особистості. Держава і право. 2007. Випуск 436 С.16.
24. Мицик В.В. Зміст та механізм здійснення Європейської Конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Держава і право. 2008. Випуск 40. С.505.
25. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. М.: Юрид. лит., 1991. 156 с.
26. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства. Учебник для юридических вузов и факультетов. М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА • М, 1999. 552 с.
27. Питання подвійного громадянства. Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. Вип. 4-5.- Чернівці: ЧДУ. 1996. С. 187-195.
28. Подима Я. Конституційно-правовий принцип рівності громадян: актуальні питання теорії і практики. Підприємництво, господарство, право. 2007. №8 С.96-99.
29. Строган А. Політичні права особи в сучасній правовій державі: порівняльний аналіз національних і міжнародних нормативно-правових актів. Підприємництво, господарство, право. 2008. №10 С.82-86.
30. Строган А.Ю. Охорона та захист прав і свобод національних меншин у правовій демократичній державі та розвинутому демократичному суспільстві. Держава і право. 2008. Випуск 39. С.695.
31. Строган А.Ю. Права і свободи дитини у сучасній правовій державі: порівняльний аналіз національних і міжнародних нормативно-правових актів. Держава і право. 2008. Випуск 40. С.49.
32. Строган А.Ю. Співвідношення, взаємообумовленість та взаємозалежність соціальної держави, громадянського суспільства і правової держави. Держава і право. 2007. Випуск 38. С.94.
33. Суржинський М.І. Міжнародно-правові стандарти у галузі громадянства: теоретичний аспект. Держава і право. 2007. Випуск 36. С.211.
34. Суржинський М.І. Припинення громадянства: теоретичний аспект. Держава і право. 2008. Випуск 41. С.237.
35. Шаповал Т.В. Права людини і громадянина: концептуальні підходи до визначення. Держава і право. 2008. Випуск 40. С.154.

36.Шукліна Н.Г. Місце економічних прав і свобод в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Держава і право. 2007. Випуск 36. С.172.

ТЕМА 5. ОСНОВНІ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВ ТА СВОБОД ОСОБИ

Основні права людини як суб'єктивні права, що закріплюються в конституції держави та міжнародно-правових документах з прав людини. Суб'єкти прав людини. Принцип «Усі права для всіх» як вираження загальності й універсальності прав людини.

Підстави класифікації прав і свобод людини: час виникнення, сфери життєдіяльності, суб'єкти прав, юридична форма закріплення. Юридичне закріплення прав першого, другого, третього покоління в основних законах держав. Перше покоління прав людини і школа природного права. Друге покоління прав людини як результат становлення соціальної держави. Формування в післявоєнний період третього покоління прав людини: право на мир, справедливий світовий порядок, розвиток, безпеку, екологічно чисте навколишнє середовище, право на залучення до сучасних досягнень науки, культури й освіти. Права солідарності і права народів. Формування четвертого покоління прав людини. Похідні права людини. Співвідношення основних і похідних прав особи.

Поняття особистих (громадянських) прав і свобод людини, їх місце в системі суб'єктивних прав людини. Право на життя: зміст, виникнення та припинення. Право на життя і смертна кара. Право на повагу до гідності особи. Право на гідність і право на честь (репутацію). Процедура «Хабеас корпус» в англосаксонських країнах. Юридичні підстави затримання, арештів та позбавлення волі. Недоторканність приватного життя. Недоторканність житла. Юридичні підстави правомірних обшуків та інших вторгнень до житла. Право на таємницю листування, правові підстави прелюстрації кореспонденції. Технічний прогрес і незаконні методи вторгнення до сфери особистого життя. Свобода пересування і вибору місця проживання. Особливості інституту реєстрації та його відмінність від інституту прописки. Свобода вибору національної приналежності та мови спілкування. Свобода слова і його правомірні обмеження. Елементи принципу свободи совісті. Особисті права і свободи в Україні. Права, які забезпечують засоби правового захисту. Право на відновлення в правах судами. Право на справедливий і неупереджений судовий розгляд. Презумпція невинуватості. Поняття, зміст і практика її застосування в різних країнах світу. Права обвинуваченого і засудженого.

Поняття політичних прав і свобод, їх місце в системі суб'єктивних прав людини. Право громадян на участь в управлінні справами держави, форми його здійснення. Виборчі права, їх види і практика здійснення в різних країнах. Характеристика вітчизняного законодавства про вибори і референдуми. Право рівного доступу до державної служби, свобода зборів, мітингів, демонстрацій тощо; свобода спілок та асоціацій; право петицій та ін. Політичні права і свободи в Україні.

Поняття економічних, соціальних і культурних прав і свобод, їх місце в системі суб'єктивних прав людини. Економічні права: право власності, право на працю, право на підприємництво та ін. Соціальні права: право на соціальне забезпечення, право на достатній рівень життя, психічного і фізичного здоров'я; право на житло, право на охорону здоров'я та медичну допомогу та ін. Культурні права: право на освіту, право на участь у культурному житті, свобода літературної, художньої, наукової та інших видів творчості та ін. Економічні, соціальні та культурні права і свободи в Україні.

Рекомендована література до теми

1. Аврамова О., Жидкова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми. Право України. 2010. №2. С.101-107.
2. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: НОРМА, 2002. 608 с.
3. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. М.: Статут, 2000. 256 с.
4. Ангеліна К.Г. Політичні партії і реалізація мандатної моделі представництва. Держава і право. Випуск 40. С. 672-679.
5. Бочаров В. В. Антропология права: Антропологические и юридические аспекты // Человек и право. Книга о Летней школе по юридической антропологии (г. Звенигород, 22-29 мая 1999 г.) Отв. ред. Н. И. Новикова, В. А. Тишков. М.: Изд-во, 1999. С. 23-31.
6. Васянович О.А. Вплив основних постулатів ісламу на формування права мусульман. Держава і право. Випуск 39. С. 93-98.
7. Верланов С. Соціальні права людини і громадянина у практиці Конституційного Суду України. Право України. 2010. №2. С.108-113.
8. Волков Д.О. Права негромадян: поняття та дефінітивне визначення. Держава і право. Випуск 32. С. 458-463.
9. Габоев А. Б. Права и свободы человека и гражданина - важнейший составляющий элемент при осуществлении государственной национальной политики. Государство и право. 2005. № 1. С. 122-125.
10. Головченко В. Право жінок в Україні: під кутом зору міжнародно-правових стандартів. Право України. 1999. №7. С.38-41.
11. Грошевий Ю., Копиленко О., Цвік М. Системний аналіз європейських стандартів щодо захисту прав людини: доктринальні підходи та судова практика. Право України. 2006. №8. С.143-145.
12. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 519с.
13. Жаровська І. Право на знання прав і обов'язків: теоретико-правові аспекти. Підприємництво, господарство і право. 2006. №92 С. 74-77.
14. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. К.: Парламент, вид-во, 1999. 247 с.
15. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини. Право України. 2008. №6. С.4-8.
16. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. М.: Изд-во АН СССР, 1958. 187 с.

17. Кленнер Г. От права природы к природе права / Пер. с нем. Т.Б.Бакназар-Юзбашева / Вступ. ст. Л. С. Мамута., под ред. Б.А.Куркина. М.: Прогресс, 1988. 320 с.
18. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
19. Кон И. С. Личность как субъект общественных отношений. М.: Знание, 1966. 48 с.
20. Леббон Г. Психология социализма / Пер. франц. СПб.: «Макет», 1996. 544 с.
21. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. - М.: ИКД «Зерцало«М», 2002. 288 с.
22. Лемак В. Політичні партії як інститут громадянського суспільства: проблеми правового регулювання в Україні. Право України. 2010. №7. С.18-29.
23. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: Монографія. Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 256 с.
24. Лобода Ю. П. Правовая традиция украинского народа (феномен и объект общетеоретического дискурса). Л.: Мир, 2009. 280 с.
25. Лук'янов Д. В. Політичні партії в системі взаємодії громадянського суспільства та держави (роль та правове регулювання): Монографія. Х.: Право, 2007. 320 с.
26. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність. Право України. 2010. №2. С.36-43.
27. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.
28. Нерсесянц В. С. Право и закон: Из истории правовых учений. М.: Наука, 1983. 366 с.
29. Рабінович С.П. Концепція природи людини у римській юриспруденції: античні витоки уніфікації європейського права. Держава і право. Випуск 40. С.27-33.
30. Словарь терминов по теории государства и права / Под общ. ред. Панова Н. И. - Изд. 2-е, доп. и испр. Х.: Основа, 1997. 180 с.
31. Строган А. Політичні права особи в сучасній правовій державі: порівняльний аналіз національних і міжнародних нормативно-правових актів. Підприємництво, господарство і право. 2008. №10. С. 82-85.
32. Строган А. Соціальні права людини та громадянина як невід'ємний елемент побудови правової держави і громадянського суспільства //Підприємництво, господарство і право. 2008. №11. С. 137-141.
33. Україна: права людини в перехідний період /Під ред. В.И.Денисова, В.І.Свінтова. К., 2001. 184 с.
34. Филатов В. П. Научное познание и мир человека / В. П. Филатов. М. : Политиздат, 1989. 270 с.
35. Фуллер Лон Л. Мораль права: Пер. з англ. К.: Сфера, 1999. 232 с.

36. Хаустова М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні. Х.: Право, 2008. 160 с.
37. Шукліна Н.Г. Місце економічних прав і свобод у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Держава і право. Випуск 36. С. 172-178.

ТЕМА 6 . МЕХАНІЗМ, ГАРАНТІЇ ТА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Поняття механізму і гарантій реалізації прав і свобод людини і громадянина. Економічні, політичні та юридичні гарантії. Конституційні гарантії: поняття і система. Судові гарантії. Захист прав людини в Україні. Гарантії прав і свобод в умовах режимів воєнного та надзвичайного стану. Президент України як гарант прав людини. Роль Конституційного Суду України. Суд як гарант прав особи. Право на судовий захист. Захист прав обвинуваченого і потерпілого в кримінальному процесі. Захист прав сторін в цивільному процесі. Судовий захист від свавілля чиновників. Генезис інституту парламентського уповноваженого з прав людини (омбудсмана). Уповноважений з прав людини в Україні. Правове положення Уповноваженого з прав людини в Україні. Законодавчі гарантії прав і свобод людини і громадянина у сфері виконавчої влади. Захист прав і свобод громадян при застосуванні заходів адміністративного примусу. Адміністративний порядок оскарження рішень і дій (бездіяльності) органів виконавчої влади та їх посадових осіб. Роль державного нагляду і контролю у захисті прав людини і громадянина. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина.

Умови існування і функціонування громадянського суспільства. Свобода особистості як невід'ємна умова існування громадянського суспільства. Громадянське суспільство як сфера самовираження особи. Захист прав людини у громадянському суспільстві як основна ознака правової держави. Розвиток теорії правової держави. Зміст поняття правової держави в історії вітчизняної правової теорії. Верховенство права, рівність усіх громадян перед законом, свобода й активна участь у суспільно-політичному житті, захист прав і свобод людини, поділ влади в правовій державі. Роль і місце правової держави у формуванні і розвитку громадянського суспільства. Права людини і правова держава. Побудова правової держави в Україні: основні проблеми. Соціальна держава і права людини. Сутність і основні функції соціальної держави.

Рекомендована література до теми

1. Авраменко, А.И. Человек. Общество. Государство. Пособие для абитуриентов вузов / А.И.Авраменко, Т.И.Адуло, И.Н.Бобкова; Под общ. ред. А.И.Авраменко, Ф.В.Пекарского. 3-е изд., доп. Мн.: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. 368 с.
1. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: НОРМА, 2002. 608 с.
2. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. М.: Статут, 2000. 256 с.

3. Бабкін В. Нове загальнотеоретичне дослідження проблем соціальної держави. Право України. 2006. №12. С.134-135.
4. Балінський О.В. Роль права у формуванні громадянського суспільства: історико-правовий дискурс. Держава і право. Випуск 36. С. 117-123.
5. Бостан Л. М., Бостан С. К. Держава і право епохи громадянського суспільства: Навч. посіб. для студентів, курсантів, слухачів. 2-е вид. Запоріжжя: Просвіта, 2003. 452 с.
6. Гринюк Р. Правова держава і демократія: питання взаємодії та взаємозв'язку. Право України. 2010. №7. С.43-50.
7. Гуменюк І. Концепція соціальної держави: теоретико-методологічні засади формування змісту. Право України. 2008. №7. С.9-12.
8. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. К.: Парламент, вид-во, 1999. 247 с.
9. Законність: теоретико-правові проблеми дослідження та впровадження. К.: Юстиніан, 2004. 216 с.
10. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини. Право України. 2008. №6. С.4-8.
11. Ковальчук В. Взаємодія громадянського суспільства та державної влади. Право України. 2009. №6. С.90-99.
12. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
13. Ковлер А. И. Ценностные и стратегические перспективы правового плюрализма // Человек и право. Книга о летней школе по юридической антропологии (г. Звенигород, 22-29 мая 1999) / Отв. ред. Н. И. Новикова, В. А. Тишков. М.: Изд-во 1999. С. 105-112.
14. Козюбра М. Права людини і верховенство права. Право України. 2010. №2. С.24-35.
15. Колодій А. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови. Право України. 2010. №7. С.12-17.
16. Крук О. Проблемні питання реалізації демократичних прав і свобод людини. Право України. 2007. №5. С.20-24.
17. Лемак В. Політичні партії як інститут громадянського суспільства: проблеми правового регулювання в Україні. Право України. 2010. №7. С.18-29.
18. Ліпкан В. Проблеми формування інституту безпекового омбудсмана в контексті розбудови правової держави в Україні. Право України. 2010. №7. С.70-81.
19. Лобода Ю. П. Правовая традиция украинского народа (феномен и объект общетеоретического дискурса). Л.: Мир, 2009. 280 с.
20. Лук'янов Д. В. Політичні партії в системі взаємодії громадянського суспільства та держави (роль та правове регулювання): Монографія. Х.: Право, 2007. 320 с.
21. Максимов С. Про концепт « правове суспільство» / С. Максимов // Право України. 2010. №7. С.82-87.

22. Маличок К. Формування правосвідомості українців на етапі демократизації України. Підприємництво, господарство і право. 2007. №5. С. 121-122.
23. Мартинюк Т. Розвиток поняття правосвідомості в період трансформації українського суспільства. Право України. 2007. №2. С.26-31.
24. Мозоль Н.І. Соціальна справедливість у контексті розбудови соціальної держави. Держава і право. Випуск 38. С. 153-160.
25. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.
26. Невмержицький Є. Інститути громадянського суспільства у протидії корупції. Право України. 2008. №12. С.126-132.
27. Пушкіна О. Інститути громадянського суспільства і захист прав людини в Україні. Право України. 2010. №7. С.51-58.
28. Скрипнюк О. Правова держава в Україні: теоретична модель і практика реалізації на сучасному етапі. Право України. 2010. №7. С.4-11.
29. Скритюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії та практики. До 10-річчя незалежності України. Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ПАН України, 2000. 600 с.
30. Словарь терминов по теории государства и права / Под общ. ред. Панова Н. И. - Изд. 2-е, доп. и испр. Х.: Основа, 1997. 180 с.
31. Строган А. Взаємозалежність і взаємообумовленість громадянського суспільства та правової держави. Право України. 2007. №10. С.14-17.
32. Строган А. Політичні права особи в сучасній правовій державі: порівняльний аналіз національних і міжнародних нормативно-правових актів. Підприємництво, господарство і право. 2008. №10. С. 82-85.
33. Строган А. Соціальні права людини та громадянина як невід'ємний елемент побудови правової держави і громадянського суспільства. Підприємництво, господарство і право. 2008. №11. С. 137-141.
34. Строган А.Ю. Співвідношення, взаємообумовленість та взаємозалежність соціальної держави, громадянського суспільства і правової держави. Держава і право. – Випуск 38. – С. 94-101.
35. Тимошенко В. Розвиток концепції громадянського суспільства у вітчизняній політико-правовій думці ХІХ – початку ХХ ст. Право України. 2010. №7. С.33-42.
36. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права. СПб.: Лань, 1999. 224 с.
37. Україна: права людини в перехідний період /Під ред. В.И.Денисова, В.І.Свінтова. К., 2001. 184 с.
38. Хаустова М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні. Х.: Право, 2008. 160 с.
39. Цимбалюк М. Громадянське суспільство як фактор утвердження демократичної правосвідомості. Право України. 2007. №11. С.21-25.
40. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К.: Реферат, 2007. 640 с.

ТЕМА 7. ДІАЛЕКТИКА ПРАВ ЛЮДИНИ І СОЦІАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ

Права соціальних спільнот. Права жінок. Права дитини. Права меншин. Права інвалідів. Права споживачів. Права людей похилого віку. Права біженців. Права ув'язнених. Права молоді. Права людства.

Алжирська загальна декларація народів 1976 р. Основні ознаки народу як соціальної спільноти і його найважливіших прав. Принцип універсальності прав людини і право народу на самовизначення. Корінні народи і їхні права. Проблема прав розділених народів. Демократизація суспільства і забезпечення прав меншин. Роль культурно-національної автономії у вирішенні даної проблеми: сутність і історичний досвід. Роль «Декларації про право на розвиток» ООН у здійсненні фундаментальних прав народів, окремих груп населення і індивідів.

Міжнародний захист прав і свобод жінок. Актуалізація гендерних проблем у сучасному світі. Умови досягнення фактичної рівності жінок.

Специфіка прав і свобод дитини. Відповідальність світу дорослих перед світом дітей. Соціальний і правовий захист прав дитини: сутність, історія і перспективи. Взаємозв'язок між формуванням здорового дитинства і здорового суспільства.

Діяльність міжнародного співтовариства в галузі захисту прав дітей: Декларація прав дитини (1959 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990 р.).

Рекомендована література до теми

1. Абашидзе А. Х. Защита прав меньшинств по международному и внутригосударственному праву. М.: «Права человека», 1996. 476 с.
2. Авраменко, А.И. Человек. Общество. Государство. Пособие для абитуриентов вузов / А.И.Авраменко, Т.И.Адуло, И.Н.Бобкова; Под общ. ред. А.И.Авраменко, Ф.В.Пекарского. 3-е изд., доп. Мн.: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. 368 с.
3. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: НОРМА, 2002. 608 с.
4. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. М.: Статут, 2000. 256 с.
5. Аніщук Н.В. Визначення категорії гендерного насильства: загальнотеоретичні проблеми. Держава і право. Випуск 40. С. 18-21.
6. Аніщук Н.В. Еволюція прав жінок у контексті викорінення гендерного насильства. Держава і право. Випуск 39. С. 19-23.
7. Бердяев Н. А. Философия неравенства // Русское зарубежье: Из истории социальной и правовой мысли. Л.: Лениздат, 1991. 440 с.
8. Бочаров В. В. Антропология права: Антропологические и юридические аспекты // Человек и право. Книга о Летней школе по юридической антропологии (г. Звенигород, 22-29 мая 1999 г.) Отв. ред. Н. И. Новикова, В. А. Тишков. М.: Изд-во, 1999. С. 23-31.

9. Варданыц Г. К. Социологическая теория права: Монография. М.: Академический Проект, 2007. 439 с.
10. Выготский Л. С., Лурия А. Р. Этюды по истории поведения. М.: Педагогика-Пресс, 1993. 224 с.
11. Головченко В. Право жінок в Україні: під кутом зору міжнародно-правових стандартів. Право України. 1999. №7. С.38-41.
12. Гревцов Ю. И. Социология права: Курс лекций. СПб.: «Юридический центр Пресс», 2001. 312 с.
13. Гумилев Л. Н. Древняя Русь и Великая Степь. М.: «Лорис» 1992. 511 с.
14. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. Л.: Гидрометеиздат, 1990. 528 с.
15. Гурвич Г. Д. Философия и социология права: Избранные сочинения / Пер. М. В. Антонова, Л. В. Ворониной. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Изд-во юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 848 с.
16. Дашковська О. Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності. Х.: Право, 2005. 224 с.
17. Дьяконов И. Пути истории. От древнейшего человека до наших дней. М.: Изд. фирма «Восточная литература», 1994. 382 с.
18. Івченко Ю. Історичний аналіз ролі жінки у суспільстві. Право України. 2007. №9. С.110-113.
19. Кашинцева О. Правовий статус людини в біометричному експерименті: людина чи animal of necessity. Право України. 2010. №2. С.114-119.
20. Кистяковский Б. А. Философия и социология права. СПб.: Изд-во РХГИ, 1998. 799 с.
21. Кленнер Г. От права природы к природе права / Пер. с нем. Т.Б.Бакназар-Юзбашева / Вступ. ст. Л. С. Мамута., под ред. Б.А.Куркина. М.: Прогресс, 1988. 320 с.
22. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
23. Кон И. С. Личность как субъект общественных отношений. М.: Знание, 1966. 48 с.
24. Кульчар К. Основы социологии права / Пер. с предисл. и общ. ред. В. П. Казимирчука. М.: Прогресс, 1981. 256 с.
25. Леббон Г. Психология народов и масс / Пер. с франц. СПб.: «Макет», 1995. 316 с.
26. Ліпкан В. Проблеми формування інституту безпекового омбудсмена в контексті розбудови правової держави в Україні. Право України. 2010. №7. С.70-81.
27. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність. Право України. 2010. №2. С.36-43.
28. Марцеляк О. Омбудсмен з прав дитини: проблеми формування і розвитку у світі і в Україні. Право України. 2003. №10. С.44-48.

29. Михайленко О. Сутність плебсології та запобігання заворушенням. Право України. 2010. №2. С.96-100.
30. Мосс М. Общества. Обмен. Личность: Труды по социальной антропологии / Пер. с франц. М., 1996. 380 с.
31. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.
32. Оніщенко Н.М., Матвієнко О.В. Гендерні правовідносин: поняття, сутність, природа та значення //Держава і право. Випуск 33. С. 90-96.
33. Плахов В. Д. Традиции и общество. Опыт философско-социологического исследования. М.: Мысль, 1982. 220 с.
34. Подгурецкий А. Очерки социологии права. М.: Прогресс, 1974. - 329 с.
35. Полешко А. Рівність прав і можливостей жінки та чоловіка в суспільстві. Право України. 2000. №4. С.20-22.
36. Пузирний В. Правовий захист жінок при працевлаштуванні і прийнятті на роботу. Право України. 2004. №1. С.33-36.
37. Расы и народы / Ответ, ред. З. П. Соколова и др. Вып. 28. М.: Наука, 2002. 241 с.
38. Рулан Н. Юридическая антропология: Учебник для вузов / Пер. с франц. М.: Норма, 2000. 310 с.
39. Семенов Ю. И. Происхождение брака и семьи. М.: «Мысль», 1974. 309 с.
40. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права. Монографія. Х.: Яшма, 2007. 320 с.
41. Советский Энциклопедический словарь / Под ред. А. М. Прохорова. Изд-е 4-е. М.: Советская энциклопедия, 1989. 1632 с.
42. Современный словарь иностранных слов. М.: Русский язык, 1993. 740 с.
43. Строган А.Ю. Охорона та захист прав і свобод національних меншин у правовій демократичній державі та розвинутому громадянському суспільстві. Держава і право. Випуск 39. С. 695-701.
44. Тавадов Г. Т. Этнология: Учебник для вузов. М.: Проект, 2002. 352 с.
45. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / Пер. с франц. Н. А. Садовского / Предисл. и комментарии Б. А. Старостина. М.: «Наука», 1987. 240 с.
46. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права. СПб.: Лань, 1999. 224 с.
47. Україна: права людини в перехідний період /Під ред. В.И.Денисова, В.І.Свінтова. К., 2001. 184 с.
48. Филатов В. П. Научное познание и мир человека. М.: Политиздат, 1989. 270 с.
49. Фрейд З. Массовая психология и анализ человеческого «Я» / Пер. с нем. Тбилиси: «Мерани», 1991. 397 с.
50. Фромм Э. Человек для себя / Пер. с англ. и послесл. Т. А. Чернышевой, Минск: Коллегиум, 1992. 253 с.
51. Хрісанова С. Про права людини і гендерну соціологію. Право України. 2001. №8. С.98-99.
52. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. М.: Наука, 1987. 159 с.

ТЕМА 8. ПРАВА ЛЮДИНИ І МІЖНАРОДНЕ ПРАВА

Загальна характеристика ставлення класичного міжнародного права до прав людини. Доктрина гуманітарної інтервенції. Створення та діяльність Ліги Націй у сфері захисту прав людини: мандатна система, захист меншин. Створення МОП. Створення ООН . Статут ООН – фундамент міжнародних договорів з прав людини.

Найважливіші міжнародні угоди з питань прав людини. Міжнародне гуманітарне право. Поняття, сфера дії та джерела міжнародного гуманітарного права. Основні принципи міжнародного гуманітарного права. Особливий статус права на життя в умовах збройного конфлікту. Юридичні підстави та принципи кримінальної відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права. Міжнародні стандарти прав людини та проблема міжнародної правосуб'єктності індивіда. Правосуб'єктність індивіда та його відповідальність за порушення міжнародного права. Створення та компетенція Міжнародного кримінального суду.

Юридичне, нормативне закріплення гуманістичних ідей Загальної декларації в Міжнародних пактах про громадянські і політичні права і про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), а також у Віденській декларації і програмі дій Всесвітньої конференції з прав людини (1993р.).

Система ООН по захисту прав людини і запобіганню масових і грубих порушень прав людини і прав окремих індивідів. Механізми ООН щодо забезпечення та захисту прав і основних свобод людини. Роль і компетенція головних та допоміжних органів ООН щодо захисту прав людини. Генеральна Асамблея ООН. Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП). Комісія ООН з прав людини. Спеціальні органи Комісії.

Європейська конвенція про права людини та основні свободи 1950 року й протоколи до неї. Європейські міждержавні органи по захисту прав людини. Діяльність Ради Європи, Європейського Союзу по захисту прав людини. Європейська комісія з прав людини. Європейський Суд з прав людини. Протокол № 11 до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Система захисту прав людини в інших регіонах. Міжамериканська конвенція з прав людини. Африканська хартія прав людини і прав народів. Європейська соціальна хартія 1961 Американська конвенція про права людини 1969 р. Африканський хартія прав людини і народів 1981р. Арабська хартія прав людини 1994. Документи держав – учасниць СНД. Питання прав людини і громадянина в діяльності СНД.

Механізми захисту прав і свобод людини і громадянина в зарубіжних державах. Конституційний контроль - принципи і форми захисту прав людини. Інститут парламентського Уповноваженого з прав людини (омбудсмана). Право на петицію. Процедура «хабеас корпус». Адміністративна юстиція.

Реалізація конституційного права громадян на звернення до міжнародних органів з захисту прав і свобод людини. Конституція України про право громадян на звернення до міжнародних судових органів чи до відповідних

органів міжнародних організацій за захистом своїх прав та свобод. Порядок звернення до Європейського Суду з прав людини.

Рекомендована література до теми

1. Абашидзе А. Х. Защита прав меньшинств по международному и внутригосударственному праву. М.: «Права человека», 1996. 476 с.
2. Аврамова О., Жидкова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми. Право України. 2010. №2. С.101-107.
3. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. М.: Статут, 2000. 256 с.
4. Буткевич В. Генеза доктрини міжнародної правосуб'єктності індивіда. Право України. 2010. №2. С.44-53.
5. Васецький В.Ю. Забезпечення прав та свобод людини шляхом удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед особою. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С.25-30.
6. Габоев А. Б. Права и свободы человека и гражданина - важнейший составляющий элемент при осуществлении государственной национальной политики. Государство и право. 2005. № 1. С. 122-125.
7. Головченко В. Право жінок в Україні: під кутом зору міжнародно-правових стандартів. Право України. 1999. №7. С.38-41.
8. Гомьен Д., Харрис Д., Эваак Л. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. М.: Изд-во МНИМП, 1998. 600 с.
9. Грошевий Ю., Копиленко О., Цвік М. Системний аналіз європейських стандартів щодо захисту прав людини: доктринальні підходи та судова практика. Право України. 2006. №8. С.143-145.
10. Давид Р. Основные правовые системы современности / Пер. с франц. и вст. ст. В. А. Туманова. М.: Прогресс, 1988. 496 с.
11. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Пер. с франц. В. А. Туманова. М.: Международные отношения, 1998. 400 с.
12. Загайнова С.К. Судебный прецедент: проблемы правоприменения. М.: НОРМА, 2002. 176 с.
13. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні. Право України. 2009. №4. С.4-21.
14. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини. Право України. 2008. №6. С.4-8.
15. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М.: «Норма», 2002. 480 с.
16. Лукашева Е. А. Общая теория права и многоаспектный анализ правовых явлений // Советское государство и право. 1975. № 4. С. 23-33.
17. Мутагиров Д.З. Права и свободы человека: теория и практика. Учеб. пособие. М.: Университетская книга, Логос, 2006. 544 с.

18. Погребняк С. Л. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія. Х.: Право. 240 с.
19. Строган А. Політичні права особи в сучасній правовій державі: порівняльний аналіз національних і міжнародних нормативно-правових актів //Підприємництво, господарство і право. 2008. №10. С. 82-85.
20. Україна: права людини в перехідний період /Під ред. В.И.Денисова, В.І.Євінтова. К., 2001. 184 с.
21. Хартия Европейского Союза по основным правах: Комментарий / Под. ред. д.ю.н., проф. С.Ю.Кашкина. М.: Юриспруденция 2001. 208 с.
22. Шевчук С. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського суду з прав людини. Право України. 2010. №2. С.55-63.
23. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К.: Реферат, 2007. 640 с.
24. Шишкіна Е. Формування європейських стандартів захисту прав осіб, позбавлених волі. Право України. 2007. №5. С.27-30.
25. Шишкіна Е.В. Зобов'язання держав щодо заборони поганого поводження з людиною. Держава і право. Випуск 41. С. 588-595.

ТЕМА 9. ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Поняття і суть глобалізації. Глобалізація прав людини. Забезпечення соціально-економічних прав у сучасному світі. Екологічне право України та екологічні права людини в умовах глобалізації. Міжнародний захист прав людини і процеси глобалізації. Регіоналізм і права людини. Принципи і норми міжнародного гуманітарного права – консолідуюча основа захисту прав людини у збройних конфліктах. Права людини і злочинність в умовах глобалізації світу.

Нові права людини. Право на розвиток. Право на справедливий та гуманний міжнародний порядок. Право на чисте навколишнє середовище. Формування біоетики. Право на життя як основна проблема біоетики, охорони здоров'я громадян.

Концепція сталого розвитку: суть і глобальне значення. Шляхи і засоби її реалізації в Україні і інших країнах світу.

Рекомендована література до теми

1. Алексеева Т. А. Гражданское общество, правовое государство и право. Выступ. за «круглым столом» журн. «Государство и право» и Вопросы философии». Государство и право. 2002. № 1. С.30 - 34.
2. Аникин А. В. История финансовых потрясений. Российский кризис в свете мирового опыта. М., Олимп-Бизнес, 2002. 448 с.
3. Астафьева, О. Н. Параметры порядка социокультурного пространства. Синергетика: человек, общество. М.: Нова, 2007. С. 248-256.
4. Барлыбаев, Х. А. Общая теория глобализации и устойчивого развития / Х. А. Барлыбаев. М.: Издание Государственной Думы, 2003. 335 с.

5. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию. Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; Общ. ред. и послесл. А. Филиппова М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
6. Бек У. Политическая динамика в глобальном обществе риска. Мировая экономика и международные отношения. 2002. № 5. С. 10 – 19.
7. Бек У. Что такое глобализация? (Ошибки глобализма – ответы на глобализацию) / пер. с нем. А.Григорьева и В.Седельника / У. Бек. М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
8. Белик, А. А. Культурология. Антропологические теории культур. М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1999. 240 с.
9. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Перевод О. Ю. Уральской М.: Междунар. отношения, 1998. 256 с.
10. Бжезинский, З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. М.: Международные отношения, 2005. 392 с.
11. Бжезинский, З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство / З. Бжезинский. М.: Международные отношения, 2004. 288 с.
12. Библик О. Н. Источники уголовного права Российской Федерации. СПб. : Юридический центр Пресс, 2006. 243 с.
13. Библер, В. С. Логика культуры – философские видения XX века / В. С. Библер. М.: Владос, 1998. 413 с.
14. Биндюков, Н. Г. Глобализация и Россия: парадигма, социально-политический аспект, стратегия левых сил. М: ИТРК, 2004. 367 с.
15. Блинов А.С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка. М.: МАКС Пресс, 2003. 150 с.
16. Блинов, А. С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка. М.: МАКС Пресс, 2003. 149 с.
17. Бобков, Ф.Д. Современный глобальный капитализм /Ф.Д. Бобков, Е. Иванов, А. Свечников и др. - М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2003. - 351 е.
18. Бокарев С. Н. Организация правоохранительной деятельности в сфере регулирования миграционных процессов: отечественный и зарубежный опыт // Незаконная миграция и правоохранительная деятельность. Материалы «круглого стола» 11—12 сент. 2003 г. Ростов н/Д, 2004. С. 42-47.
19. Бутенко, Л. И. Глобализация: сущность и современные проблемы / Л. И. Бутенко. Социально-гуманитарные знания. 2002. № 3. С. 6 – 9.
20. Бызов, Л. Г. Социокультурная трансформация российского общества и формирование неоконсервативной идентичности. Мир России. 2002. № 1. С. 117 – 152.
21. Вебер А. Антиглобалистские движения - начало великой смуты XXI в.?. Мировая экономика и международные отношения. 2001. № 12. С. 50 - 56.

22. Верле. Г. Принципы международного уголовного права: учебник / Герхард Верле; пер. с англ. С. В. Саяпина. О.: Феникс; М.: ТрансЛит, 2011. 910 с.
23. Вынужденная миграция. Международная миграция населения: Россия и современный мир / Гл. ред. В.А.Ионцев. М.: МАКС-Пресс, 2001. Вып. 6. 159 с.
24. Вышинский А. Я. Вопросы международного права и международной политики. М. : Госюриздат, 1951. 800 с.
25. Глухарева Л.И. Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование). М.: Юристъ, 2003. 304 с.
26. Глущенко Г.И. Влияние международной трудовой миграции на развитие мирового и национального хозяйства. М.: ИИЦ «Статистика России», 2006. 267 с.
27. Гордеев В.В. Мировая экономика и проблемы глобализации. М.: Высшая школа, 2008. 407 с.
28. Давид Э. Принципы международного гуманитарного права: Курс лекций, прочитанных на юридическом факультете Открытого Брюссельского университета. М.: Международный Комитет Красного Креста, 2011. 1144 с.
29. Емельянов В. П Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. С.-Пб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 291 с.
30. Карташкин В. А.Международные механизмы защиты прав человека : как подать жалобу в междунар. органы. М. : Норма, 2003. 110 с.
31. Киселев И. Новый облик трудового права стран запада (прорыв в постиндустриальное общество). М.: Интел-Синтез, 2003. 160 с.
32. Кляйн Н. Доктрина шока. М. Добрая книга, 2009. 656 с.
33. Коваль К.И. Последний свидетель. Германская карта в холодной войне. М.: РОССПЭН. 1997. 448 с.
34. Колодко Г.В. Мир в движении. М.: Магистр, 2011. 575 с.
35. Копылов М. Н. Право на развитие и экологическая безопасность развивающихся стран (международно-правовые вопросы)/ М.Н. Копылов Монография. М: Экон, 2000. 382 с.
36. Королев С. Японская концепция прав человека// В сб.: Права человека: итоги века, тенденции, перспективы/ Под ред. Е.Лукашевой. М., 2002. С. 414-416.
37. Кох А. Приватизация по-российски./ под редакцией А. Чубайса. М: Вагриус. 1999. 367 с.
38. Кремлев С. Россия и Германия: сравнить!: От Версаля Вильгельма к Версалю Вильсона. М.: АСТ, Астрель, 2003. 318 с.
39. Кристал И. В конце II тысячелетия: размышления о западной цивилизации. М., 1996. С. 189. В конце II тысячелетия: размышления о западной цивилизации: Статьи 1970-х - 1990-х годов; пер. В. Ошеров ; ред. Р. Гальцева. М. : [б.в.], 1996. 210 с.

40. Кругман П. Возвращение Великой депрессии? /пер. В.Н. Егорова. М.: Эксмо, 2009. 336 с.
41. Кругман П. Выход из кризиса есть. М.: Азбука-Бизнес, Азбука-Аттикус, 2013. 320 с.
42. Кузовков Ю. Глобализация и спираль истории. М.: Анима-Пресс. 2010. <http://www.yuri-kuzovkov.ru>
43. Къеза Дж. Война империй: Восток Запад. М.: Эксмо, 2006. 320 с.
44. Кюстин А. Россия в 1839 году. В 2 т. М.: им. Сабашниковых. 1996. 528 с
45. Лаврентьева И. В., Илышев А. М. Включение репродуктивного труда в экономику как средство преодоления демографического кризиса. Народонаселение. 2003. №1. С.54-55.
46. Лал Дипак. Возвращение «невидимой руки» Актуальность классического либерализма в XXI веке/ Пер. с англ. М.: Новое издательство, 2009. 426 с.
47. Линдси Б. Глобализация: повторение пройденного. Неопределенное будущее глобального капитализма. Пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. 416 с.
48. Лукашук И. И. Глобализация, государство, право, XXI век. М.: Спарк, 2000. 261 с.
49. Лунеев В. В. Глобализация и преступность. Государство и право. 2003. № 6. С. 115-118
50. Льюис М. Большая игра на понижение: Тайные пружины финансовой катастрофы. М.: Альпина Паблишерзб 2001 280 с.
51. Льюис М. Бумеранг Как из развитой страны превратиться в страну третьего мира. М.: Альпина Паблишер. 2013. 246 с.,
52. Макдоно Дж. Последний кайзер: Вильгельм Неистовый./ пер А.Филитова. М.: АСТ; ЛЮКС, 2004. 746 с.
53. Манчестер У. Стальная империя Круппов. М.: Центрполиграф 2003. 702 с.
54. Мартин Г.-П., Шуманн Х. Западная глобализации: атака на процветание и демократию / Пер. с нем. Г.Р. Контарева. М: Издательский Дом «АЛЬПИНА», 2001. 335 с. (Hans-Peter Martin, Herald Schumann. DIE GLOBALISI ERUNGSFALLE. Der Angriff auf Demokratien und Wohlstand (1996)) <http://marsexxx.com/lit/zapadnya-globalizacii.htm>
55. Миграционные процессы в развивающихся странах Азии- и Африки (динамика и современное состояние) / Отв. ред. А.А. Рогожин. М.: ИМЭМО РАН, 2007. 147 с.
56. Миграционные процессы: социально-экономический аспект (на примере ведущих стран). Отв. ред. Кириченко Э.В., Шкундин М.З. М.: ИМЭМО РАН, 2007. 170 с.
57. Мизес Л. Всемогущее правительство: Тотальное государство и тотальная война./ Пер. Б.С. Пинскер. Челябинск: Социум, 2009. 466 с.
58. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И.С. Королева. М.: Юристъ, 2003. 604 с.
59. Мойо Д. как погиб Запад. М.: Центрполиграф, 2012. 287 с.

60. Новая атака США на Международный Уголовный Суд. Российский бюллетень по правам человека. Вып. 16. М., 2002. С. 141 - 142.
61. Права человека и процессы глобализации современного мира / Отв. ред. чл.-корр. РАН, д. ю. н. Е. А. Лукашева. М.: Норма. 2005. 464 с.
62. Пределы роста: 30 лет спустя / Д.Х. Медоуз, Й. Рандерс, Д.Л. Медоуз. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2012. 358 с.
63. Препарата Г.Дж. Гитлер Inc. Как Британия и США создали Третий Рейх/ Пер. А.Н. Анваера. М.: Поколение. 2007. 448 с.
64. Примаков Е. М. Мир после 11 сентября. М.: Мысль, 2002. 190 с.
65. Пуанкаре Р. На службе Франции 1914-1915. М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2002. 784 с.
66. Райх Р.Б. Послешок. Экономика будущего. / пер. И.Ющенко. М.: Карьера Пресс. 2010. 208 с.
67. Раупах Р.Р. *Facies Hippocratica* (Лик умирающего)/ред. и ком. С.А. Манькова. СПб.: Русская культура; Алетейя, 2007. 416 с.
68. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения. Избранное. М.: Эксмо, 2007. 960 с.
69. Рыбаковский Л. Демографическая безопасность: геополитические аспекты и миграция. Миграция и национальная безопасность. Выпуск 11. М., 2003. С. 15 - 29.
70. Сакс Д. Цена цивилизации. М.: Издательство Института Гайдара, 2012. 352 с.
71. Соколов В. Контуры будущего мира: нации, регионы, транснациональные общности. Мировая экономика и международные отношения. 2001. № 3. С. 3 - 14.
72. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности. Пер. с англ. М.: ИНФРА-М, 1999. XXVI, 262 с.
73. Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм. М.: Некоммерческий фонд. 2001. 458 с.
74. Стиглиц Дж. Крутое пике. М.: Эксмо, 2011. 512 с.
75. Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции. М.: Мысль, 2003. 300 с.
76. Стиглиц Дж. Человеческое лицо глобализации. Политический журнал. 2004. № 7. С. 61 – 68.
77. Стрелец, И. А. Влияние информационных изменений на процесс глобализации мировой экономики. М.: МАКС Пресс, 2001. 99 с.
78. Тоффлер Э. Шок будущего – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2002. 557 с., с. 260. Alvin Tofer FUTURE SHOCK 1970. http://www.chronos.msu.ru/RREPORTS/tofer_shok/tofer_shok.htm
79. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегия для меняющегося мира. М.: Альпина Паблишер, 2003. 504 с.
80. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление. М.: Логос, 2001. 254 с.
81. Фукуяма Ф. Великий разрыв. / Ф. Фукуяма; Пер. с англ. под общ. ред. А.В. Александровой. М: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. 474с.

82. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности; Пер. с англ. А. Башкирова. М.: АСТ, Транзиткнига, 2004. 635 с.

ТЕМА 10. ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ЗАХИСТ

Взаємна відповідальність громадянина і держави. Визнання пріоритету міжнародних норм в галузі прав людини у національному законодавстві України. Удосконалення діяльності органів держави по забезпеченню прав людини. Судовий захист прав і свобод особи в Україні.

Значення міжнародного права для реформування правової системи України. Право громадян звертатися до міжнародних організацій з метою захисту своїх прав і свобод. Вступ України до Ради Європи. України і Європейський Суд з прав людини.

Рекомендована література до теми

1. Ангеліна К.Г. Політичні партії і реалізація мандатної моделі представництва. Держава і право. Випуск 40. С. 672-679.
2. Буткевич В. Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні. Право України. 2009. №4. С.36-41.
3. Васецький В.Ю. Забезпечення прав та свобод людини і громадянина в демократичному суспільстві (на прикладі удосконалення інституту юридичної відповідальності). Часопис Київського університету права. 2009. №2. С.16-20.
4. Васецький В.Ю. Забезпечення прав та свобод людини шляхом удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед особою. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С.25-30.
5. Верланов С. Соціальні права людини і громадянина у практиці Конституційного Суду України. Право України. 2010. №2. С.108-113.
6. Волков Д.О. Права негромадян: поняття та дефінітивне визначення. Держава і право. Випуск 32. С. 458-463.
7. Головченко В. Право жінок в Україні: під кутом зору міжнародно-правових стандартів. Право України. 1999. №7. С.38-41.
8. Гуменюк І. Концепція соціальної держави: теоретико-методологічні засади формування змісту. Право України. 2008. №7. С.9-12.
9. Дашенко В.М. Роль недержавних правових організацій у захиті прав та законних інтересів особи. Держава і право. Випуск 38. С. 90-94.
10. Дудченко В. В. Традиція правового розвитку: плюралізм правових учень. О.: Юрид. л-ра, 2006. 304 с.
11. Жаровська І. Право на знання прав і обов'язків: теоретико-правові аспекти. Підприємництво, господарство і право. 2006. №92 С. 74-77.
12. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. К.: Парламент, вид-во, 1999. 247 с.
13. Законність: теоретико-правові проблеми дослідження та впровадження. К.: Юстиніан, 2004. 216 с.

14. Законодавство: проблеми ефективності. К.: Наукова думка, 1995. 229 с.
15. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні //Право України. – 2009. - №4. – С.4-21.
16. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини //Право України. – 2008. - №6. – С.4-8.
17. Колодій А. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. Колодій // Право України. – 2010. - №7. – С.12-17.
18. Лемак В. Політичні партії як інститут громадянського суспільства: проблеми правового регулювання в Україні. Право України. 2010. №7. С.18-29.
19. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: Монографія . Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 256 с.
20. Ліпкан В. Проблеми формування інституту безпекового омбудсмана в контексті розбудови правової держави в Україні. Право України. 2010. №7. С.70-81.
21. Лобода Ю. П. Правовая традиция украинского народа (феномен и объект общетеоретического дискурса). Л.: Мир, 2009. 280 с.
22. Лук'янов Д. В. Політичні партії в системі взаємодії громадянського суспільства та держави (роль та правове регулювання): Монографія. Х.: Право, 2007. 320 с.
23. Маличок К. Формування правосвідомості українців на етапі демократизації України. Підприємництво, господарство і право. 2007. №5. С. 121-122.
24. Мартинюк Т. Розвиток поняття правосвідомості в період трансформації українського суспільства. Право України. 2007. №2. С.26-31.
25. Нижник А. Питання судового захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Право України. 2010. №2. С.65-81.
26. Погребняк С. Л. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія. Х.: Право. 240 с.
27. Пузирний В. Правовий захист жінок при працевлаштуванні і прийнятті на роботу. Право України. 2004. №1. С.33-36.
28. Пушкіна О. Інститути громадянського суспільства і захист прав людини в Україні / О. Пушкіна. Право України. 2010. №7. С.51-58.
29. Скрипнюк О. Правова держава в Україні: теоретична модель і практика реалізації на сучасному етапі. Право України. 2010. №7. С.4-11.
30. Скрипнюк О. Правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина в процесі реалізації державного управління. Право України. 2007. №4. С.3-8.
31. Скрытюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії та практики. До 10-річчя незалежності України. Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ПАН України, 2000. 600 с.
32. Україна: права людини в перехідний період /Під ред. В.И.Денисова, В.І.Свінтова. К., 2001. 184 с.

33. Хаустова М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні. Х.: Право, 2008. 160 с.
34. Чубар Л. Право жінок в Україні як об'єкт правового захисту. Право України. 2000. - №5. С.12-14.
35. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К.: Реферат, 2007. 640 с.
36. Шукліна Н.Г. Місце економічних прав і свобод у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Держава і право. Випуск 36. С. 172-178

III. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття прав людини.
2. Функції прав людини.
3. Методологія прав людини.
4. Джерела прав людини.
5. Значення теорії прав людини для підготовки сучасних юристів.
6. Гуманізм – світоглядна основа прав людини.
7. Людська гідність – ключове поняття прав людини.
8. Філософія прав людини як складова частина філософської антропології.
9. Наукові парадигми прав людини.
10. Концепції прав людини.
11. Демократія і права людини.
12. Лібералізм як ідеологія свободи.
13. Римське право і права особи.
14. Вплив християнства на становлення концепції прав людини.
15. Буржуазні революції XVII – XVIII ст. і формування концепції природних прав людини.
16. Розвиток прав людини і громадянина у XIX – початку XX ст. у законодавстві та суспільній практиці.
17. Права людини в українській політико-правовій думці та спроби їх втілення у практику державотворення (початок XX ст.).
18. Соціалістичні вчення та проблема особистості.
19. Правовий статус особи в конституційному законодавстві УНР.
20. Розробка та закріплення прав другого покоління в радянському законодавстві.
21. Друга світова війна та її трагічні наслідки.
22. Падіння (руйнація) колоніальної системи та формування прав третього покоління.
23. Права людини і Конституція України 1996 р.: місце інституту прав та свобод людини у структурі Конституції.
24. Правовий статус особи як основа юридичного закріплення прав людини.
25. Структура правового статусу особи.
26. Основні підходи до проблеми правового статусу особи: ліберальний, соціалістичний, мусульманський, модель звичаєвого права.
27. Види правового статусу особи: загальний, конституційний, галузевий, родовий, індивідуальний.
28. Громадянство як стійкий правовий зв'язок людини і держави.
29. Правове положення іноземних громадян і осіб без громадянства в Україні.
30. Поняття біженців і вимушених переселенців. Необхідність правового регулювання їх статусу.
31. Покоління прав і свобод людини.
32. Класифікація прав і свобод людини за сферами життєдіяльності.
33. Свобода совісті та віросповідання і світськість держави.

34. Поняття та види гарантій захисту прав людини.
35. Громадянське суспільство як необхідна умова існування і ефективної реалізації прав і свобод людини і громадянина: поняття, структура.
36. Правова держава як гарант прав і свобод людини: поняття, ознаки, принципи.
37. Соціальна політика демократичних держав у сучасних умовах.
38. Питання про право народу на самовизначення в міжнародному праві.
39. Права людей, які відносяться до етнічних, релігійних та інших меншин.
40. Тенденції до виникнення нових суверенних держав і загострення етнічних проблем.
41. Права жінок як складова частина невід'ємних прав людини.
42. Міжнародний захист прав і свобод жінок.
43. Права дитини як загальнолюдська цінність.
44. Діяльність міжнародного співтовариства в галузі захисту прав дітей.
45. Поняття міжнародних стандартів з прав людини: зміст, значення.
46. Роль ООН у розробці міжнародних норм і стандартів, що стосуються прав і свобод особи.
47. Міжнародна система захисту прав людини.
48. Європейська конвенція про права людини та основні свободи 1950 року й протоколи до неї.
49. Регіональне співробітництво держав у галузі прав людини.
50. Європейська система захисту прав людини.
51. Реалізація конституційного права громадян на звернення до міжнародних органів з захисту прав і свобод людини.
52. Права людини в умовах глобалізації світу.
53. Глобалізація та розвиток міграційного законодавства.
54. Правові основи біоетики та охорони здоров'я громадян: міжнародні стандарти у галузі прав людини.
55. Правові аспекти права на евтаназію, права на клонування людини, права на трансплантацію людських органів.
56. Конституційний захист прав людини в Україні.
57. Удосконалення діяльності органів держави по забезпеченню прав людини.
58. Неурядові правозахисні організації України.
59. Діяльність України на міжнародній арені з метою забезпечення життєвих інтересів і прав людини і народів.
60. Сучасні проблеми прав людини в Україні.

IV. ЛІТЕРАТУРА

Базові джерела

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
3. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. № 987-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
5. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. № 3771-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
6. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2365-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
7. Указ Президента України «Про Повноважного Представника Президента України з питань додержання прав і свобод людини і громадянина» від 5 квітня 2007 р. № 276/2007 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2007>
8. Постанова Верховної Ради України «Про засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 р. № 757-XIV // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14>
9. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 217 А (III) від 10 грудня 1948 р. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
10. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (із змінами, внес. Протоколом № 11) // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

Навчальні та наукові видання:

1. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини. Джерела і практика застосування. К.: «АртЕк». 1997. 584 с.
2. Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини / С. П. Добрянський. Львів : Астрон, 2006. 120 с.
3. Ієрусалімов О.І., Стахурський М.Ф., Ієрусалімова І.О. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: Курс лекцій, навчально-методичні та довідкові матеріали до них / За заг. ред. І.П. Голосніченка. К.: ГАН, 2004, 352 с.

4. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 350 с.
5. Лищина И. Ю. Международные механизмы защиты прав человека / И. Ю. Лищина / Харьковская правозащитная группа; худож.-оф. И. Гаврилюк. Х. : Фолио, 2001. 112 с.
6. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. М.: Юрид. лит., 1991. 156 с.
7. Общая теория прав человека / под ред. Е.А.Лукашевой. М.: Издательство НОРМА, 1996. 520 с.
8. Орзих М. Ф. Личность и право / (По изд.: М.-К., 1975) Предисл. С. В. Кивалова; вступить. статья автора. О.: Юрид. л-ра, 2005. 312 с.
9. Права человека и процессы глобализации современного мира / Отв. ред. чл.-корр. РАН, д.ю.н. Е.А. Лукашева. М.: Норма, 2005. 464 с.
10. Права человека. Учебник для вузов. Отв. ред. чл.-корр. РАН, д.ю.н. Е.А.Лукашева. М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2000. 573 с.
11. Права человека: итоги века, тенденции, перспективы / Под общ. ред. чл.-корр. РАН Е.А.Лукашевой. М.: Издательство НОРМА, 2002. 448 с.
12. Права человека: Учеб. пособие / А.Д.Гусев, Я.С.Яскевич, Ю.Ю.Гафарова и др.; Под. общ. ред. А.Д.Гусева и Я.С.Яскевич. -Мн.: «ТетраСистемс», 2002. 304 с.
13. Права человека: Учебное пособие / Авт.-сост. С.П.Кацубо, И.В.Кучвальская, С.Б.Лугвин. Мн.: Амалфея, 2001. 336 с.
14. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: Монографія / За ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка, О. В. Петришина та ін. Х.: Право, 2007. 248 с.
15. Рабинович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: навчальний посібник. К.: Атака, 2004. 325 с.
16. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.
17. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Х.: 2013 «Финарт». 196 с.
18. Саидов А.Х. Общеизвестные права человека. Учеб. пособие. М.: МЗ ПРЕСС, 2002. 267 с.
19. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини в контексті західної правової традиції. К.: Реферат, 2006. 848 с.
20. Шукліна Г.Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії та практики): монографія. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 424 с.

Додаткова література

1. Авдюгін Р. Г. Конституційно-правові засоби забезпечення прав людини в Україні . Державо і право: збірник наукових праць. 2010. Вип. 47. С. 148-152.
2. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. Право України. 2007. №3. С.37-41.
3. Антонович М. Міжнародне публічне право: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. 308 с.
4. Атепаліхін А. Судовий контроль за дотриманням конституційних прав особи під час досудового розслідування. Юридична газета. 2005. № 9. 23 травня. С.5.
5. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / за заг. ред. проф. В.Т. Маляренка. К.: К.І.С, 2011. 320 с.
6. Баймуратов М.О. Міжнародне право: Підручник. Суми: ВТД «Університетська книга»; Одеса: Астропринт, 2006. 424с.
7. Бакальчук В. О. Толерантність до нетолерантності: проблеми протидії нетерпимості в Україні. Стратегічні пріоритети. 2010. № 1. С. 92-97.
8. Бакірова І. Зміст конституційного права людини і громадянина на судовий захист. Право України. 2006. №12. С.23-27.
9. Барлыбаев Х. А. Путь человечества: самоуничтожение или устойчивое развитие. М.: Изд-во Комиссии Госдумы по устойчивому развитию, 2001. 228 с.
10. Барлыбаев, Х. А. Общая теория глобализации и устойчивого развития М.: Издание Государственной Думы, 2003. 335 с.
11. Барчук В. Порушення прав людини як загроза національній безпеці України. Підприємництво, господарство і право. 2002. №6. С.64-66.
12. Барчук В. Права людини як головний об'єкт національної безпеки України. Підприємництво, господарство і право. 2002. №4. С.81-84.
13. Бахин С.В. О классификации прав человека, провозглашенных в международных соглашениях. Правоведение. 1991. № 2. С. 41-51.
14. Баштанник В. Регламентация захисту прав людини у системі права ЄС: організаційно-правовий аспект. Право України. 2006. №9. С.56-60.
15. Белик, А. А. Культурология. Антропологические теории культур. М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1999. 240 с.
16. Белінський Ю.Є. Поняття «зброя» та його нормативне визначення. Право і суспільство. 2012. № 1. С. 188-191.
17. Берднік І.В. Історичний аспект міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю Ukraine - EU. Modern technology, business and law : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 2. Modern engineering. Sustainable development. Innovations in social work: philosophy,

psychology, sociology. Current problems of legal science and practice. Chemihiv : CNUT, 2015, p. 241-245.

18. Берднік І.В. Історія кримінально-правової охорони водних ресурсів до початку XIX століття. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Випуск 47. Том 3, 2017. С. 37-40.
19. Берднік І.В. Кримінально-правова охорона водних ресурсів за законодавством окремих країн світу. Приватне та публічне право. Сумський національний аграрний університет. № 1. 2018. С. 104-108.
20. Берднік І.В. Кримінально-правова охорона водних ресурсів за законодавством України, Казахстану, Грузії та Азейбарджану: порівняльно-правовий аспект. Право і суспільство. № 1. 2018. С. 228-233.
21. Берднік І.В. Проблеми кримінально-правової кваліфікації порушення правил охорони вод (стаття 242 Кримінальний кодекс України). Судова та слідча практика в Україні. Херсонський державний університет. Випуск 6. 2018. С. 16-22.
22. Берднік І.В. Розвиток кримінального законодавства у сфері охорони водних ресурсів у XIX столітті. Visegrad journal on human right. 4 (volume 2). 2017. С. 29-33.
23. Биндюков, Н. Г. Глобализация и Россия: парадигма, социально-политический аспект, стратегия левых сил / Н. Г. Биндюков. М: ИТРК, 2004. 367 с.
24. Біденко Ю.М. Свобода мирних зібрань: демократичне значення, нормативно-правове регулювання та проблема реалізації в Україні // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. Серія «Питання політології». 2013. № 2. С. 94-103.
25. Блохин А. В. За безопасность и стабильность европейского континента // Нелегальная миграция как угроза международной стабильности и безопасности государств. Материалы междунар. конф. Минск, 2004. С. 44.
26. Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: Монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. 218 с.
27. Бутенко, Л. И. Глобализация: сущность и современные проблемы. Социально-гуманитарные знания. 2002. № 3. С. 6 – 9.
28. Буткевич В. Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні. Право України. 2009. №4. С.36-41.
29. Васецький В.Ю. Забезпечення прав та свобод людини і громадянина в демократичному суспільстві (на прикладі удосконалення інституту юридичної відповідальності). Часопис Київського університету права. 2009. №2. С.16-20.
30. Васецький В.Ю. Забезпечення прав та свобод людини шляхом удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед особою. Часопис Київського університету права. 2009. №3. С.25-30.
31. Васьковська О. Огляд законодавства країн СНД щодо забезпечення права на мирні збори. Право України. 2008. №10. С.105-113.

32. Вашанова О.В. Роль Европейского суда по правам человека в развитии принципа недискриминации. URL: <http://www.lawmix.ru/comm/2746>.
33. Ведерніков Ю.А. Правоохоронна діяльність в Україні: теретико-правовий аспект: монограф. / Ю.А. Ведерніков, А.М. Кучук. К.: Знання України, 2009. 219 с.
34. Великий енциклопедичний юридичний словник / Ред. Ю.С. Шемшученко. К.: Юр. думка, 2007, 990 с.
35. Верле. Г. Принципы международного уголовного права: учебник / Герхард Верле; пер. с англ. С. В. Саяпина. О.: Фенікс; М.: ТрансЛит, 2011. 910 с.
36. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности. URL: <http://knigi.tr200.ru/v.php?id=77818>. Дата доступу: 16.05.2011.
37. Власенко О. Л. Законодавче регулювання права громадян на мирні збори. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2008. № 3. С. 92– 97.
38. Волинка К. Забезпечення прав і свобод особи в Україні теоретичні і практичні аспекти. Право України. 2000. №11. С.30-33.
39. Воронкова В.Г. Філософія: навч. посіб.. К. : ВД «Професіонал», 2004. 464 с.
40. Галицький І.В. Типи толерантності в сучасному суспільстві. Актуальні проблеми держави і права. 2010. Вип. 52. С. 280-289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_52_47.
41. Гамалій І.В. Діяльність міліції по забезпеченню конституційних прав і свобод громадян. Держава і право: Зб. наук. праць. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2000. Вип.5. С.105-111.
42. Гасанов К.К. Абсолютные права человека и ограничения прав / К.К. Гасанов, А.В. Стремоухов. Правоведение. 2004. № 1. URL: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1164805>.
43. Гірич В.М. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів / Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1153>.
44. Глухарева Л.И. Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование). М.: Юристъ, 2003. 304 с.
45. Глущенко Г.И. Влияние международной трудовой миграции на развитие мирового и национального хозяйства. М.: ИИЦ «Статистика России», 2006. 267 с.
46. Головатий С. Принцип людських прав - один з основоположних принципів українського конституційного ладу. Право України Юридичний журнал : науково-практичне фахове видання. 2017. № 7. С. 95-108.
47. Головченко В. Конституційне право людини на гідність. Вісник Конституційного Суду України. 2003. №4. С.67-71.
48. Гордеев В.В. Мировая экономика и проблемы глобализации. М.: Высшая школа, 2008.-407 с.

49. Грошевий Ю., Копиленко О., Цвік М. Системний аналіз європейських стандартів щодо захисту прав людини: доктринальні підходи та судова практика. Право України. 2006. №8. С.143-145.
50. Гулявська І. В. Історія розвитку прав людини і громадянина в Україні. Наше право. 2010. № 1. С. 11-16.
51. Гусейнов Л.Г. Відповідальність держав за порушення міжнародних зобов'язань у галузі прав людини: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право». К., 2000. 36 с.
52. Давид Э. Принципы международного гуманитарного права: Курс лекций, прочитанных на юридическом факультете Открытого Брюссельского университета. М.: Международный Комитет Красного Креста, 2011. 1144 с.
53. Дащенко В.М. Роль недержавних правових організацій у захисті прав та законних інтересів особи. Держава і право. Випуск 38. С. 90-94.
54. Дешко Л., Доллінер П. До питання про компетенцію Європейського Союзу у сфері захисту прав людини. Підприємництво, господарство і право. 2007. №7. С. 104-107.
55. Документ Копенгагенского совещания Конференции по человеческому измерению СБСЕ: международный документ от 29 июня 1990 г. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_082.
56. Домбровська О. Забезпечення реалізації суб'єктивного права на життя людини (теоретико-правовий аспект). Підприємство, господарство, право. 2003. № 3 С. 98-99.
57. Домбровська О. Зміст конституційного права на життя людини і громадянина. Право України. 2002. № 5. С.37-39.
58. Домбровська О. Зміст конституційного права на життя людини та громадянина. Право України. 2002. №5. С.37-41.
59. Домбровська О.В. Поняття та ознаки конституційного права на життя людини та громадянина. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2001. №4. С.25-32.
60. Дробуш І. В. Проблеми класифікації конституційно-правових гарантій політичних прав громадян України. Часопис Київського університету права. 2005. № 3. С.100-105.
61. Дудар О.Ф. Організаційно-правові засади дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів. Основні детермінанти їх порушення. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2004. № 9. С.104-111.
62. Дунас Т. Роль прокуратури у захисті прав і свобод людини та громадянина. Підприємництво, господарство і право. 2003. №2. С.100-104.
63. Дяченко В.І. Система правоохоронних органів: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 320 с.
64. Европейская комиссия по борьбе с расизмом и нетерпимостью // Сборник общеполитических рекомендаций ЕКРП. Общеполитическая рекомендация № 11: О борьбе с расизмом и расовой дискриминацией в работе

правоохранительных органов (принята 29 июня 2007 года). Страсбург, март 2014 года. URL: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/compilations_en/ecri14-17%20%20recommandation%201-14%20russe.pdf.

65. Европейский кодекс полицейской этики. Рекомендация Rec. (2001)10. Принята Комитетом министров Совета Европы 19 сентября 2001 года. URL: <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE>.
66. Етнічність: енциклопедичний довідник / В.Б. Євтух; Нац. пед. ун-тім. М.П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. К.: Фенікс, 2012. 396 с.
67. Загальна теорія держави і права: підруч. [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Х.: Право, 2010. 583 с.
68. Загальна теорія права: підручник / М.І. Козюбра, С.П. Погребняк, О.В. Цельєв, Ю.І. Матвеева; за заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
69. Загуменна Ю.О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. Право і безпека. 2010. № 3. С. 145-150. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pib_2010_3_33.pdf.
70. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Право України. 2008. №1. С.28-33.
71. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Право України. 2008. №1. С.28-33.
72. Заєць Н. Місце органів внутрішніх справ у реалізації прав людини. Право України. 1999. № 9. С. 26-29.
73. Заєць С., Мартиновський Р. (упоряд.) Практичний посібник з аргументації у справах щодо дискримінації. Київ: Рада Європи, 2015. 72 с.
74. Захарчук Г. Діяльність правоохоронних органів спрямована на виконання зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи. Вісник прокуратури. 2006. № 6. С.8-18.
75. Захист прав, свобод і законних інтересів громадян України в процесі правоохоронної діяльності: Матер. Міжвуз. наук.-практ. конф. Донецьк, 27 квітня 2001 р. / Гол. ред. І.Г. Кириченко. Донецьк: ДІВС, 2001.
76. І.А. Правоохоронна діяльність України та Німеччини (порівняльно-правове дослідження) / І.А. Григоренко, А.М. Кучук. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Освіта України, 2016. 174 с.
77. Ільченко І. Деякі питання застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практика Європейського суду з прав людини в Україні. Право України. 2009. № 10. С. 145-148.
78. Іщенко А.В. Забезпечення прав і свобод людини криміналістичними засобами і методами. Постановка проблеми // Конституційні гарантії захисту людини у сфері правоохоронної діяльності: Матер. наук.-практ. конф. 24-25 вересня 1999 р. Дніпропетровськ: Дніпроп. юрид. ін-т, 1999. С.26-27.

79. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні. *Право України*. 2009. №4. С.4-21.
80. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини. *Право України*. 2008. №6. С.4-8.
81. Козинець І.Г. Козинець О.Г. Правові аспекти соціально-економічної інтеграції біженців в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. №2. Т.1. С. 47-51.
82. Козинець І.Г., Козинець О.Г. Права біженців в контексті прав людини в сучасному світі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Том 2. №2. С.21-24.
83. Козинець О.Г. Виникнення та розвиток адвокатури у стародавні часи // *Розвиток наукових досліджень 2013: Матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції*, м. Полтава, 25-27 листопада 2013 р. Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2013. Т.3. С.39-43.
84. Козинець О.Г. Закріплення прав людини у Декларації прав людини і громадянина Франції 1789 р. // *Цивілізаційна роль прав людини в упорядкуванні соціальних відносин: Збірник матеріалів науково-практичного семінару / за редакцією канд. істор. наук Козинець О.Г.* Чернігів: КП „Видавництво „Чернігівські обереги”, 2007. С.14-21.
85. Козинець О.Г. Історія розвитку інституту прав людини в Новий час. *Сборник научных трудов SWorld. Выпуск 2. Т.30.* Иваново: МАРКОВА АД, 2014. С.12-16.
86. Козинець О.Г. Історія становлення інституту прав людини в Англії // „*Наукові дослідження – теорія та експеримент 2006*”: Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 15-17 травня 2006 р. Полтава: Вид-во „ІнтерГрафіка”, 2006. С.26-29.
87. Козинець О.Г. Права людини: історико-правовий аспект // *Права людини: Збірник матеріалів круглого столу / за редакцією канд. істор. наук Козинець О.Г.* Чернігів: КП „Видавництво „Чернігівські обереги”, 2006. – С.6-14.
88. Козюбра М. Природа прав людини : пошук нових концептуальних підходів. *Наук. записки. Сер. «Право»*. Острог, 2001. Вип. 2. Ч. 1. С. 14–18.
89. Колодій А.М. Принципи права України: монограф. К.: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
90. Комзюк А. Адміністративний примус: деякі загальні проблеми дослідження та правового регулювання в контексті забезпечення прав людини. *Право України*. 2004. № 4. С.46-49.
91. Кононенко В. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод. *Право України*. 2008. №3. С.131-134.
92. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.К. Байрачна, Ю.Г. Барабаш, Ф.В. Веніславський та ін.; за ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. Х.: Право, 2008. 416 с.

93. Конституція України: Наук.-практ. комент. / Ред. колегія: В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевий. Х.: Право, 2003. 808 с.
94. Копотун І.М.. Громадський порядок як об'єкт кримінально-правової охорони: автореф. дис. ... канд. наук: 12.00.08. URL: <http://disser.com.ua/content/345317.html>. Дата доступу: 18.04.2017.
95. Коріняк О. Захист прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. Часопис Академії адвокатури України. 2010. № 9. С. 1-6.
96. Кравченко В.В. Конституційне право України: навчальний посібник. 2 вид., доповнене. К.: Атіка, 2002. 480 с.
97. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. 608 с.
98. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Алієва О.М., Білаш О.В., Бабій А.П. та ін.; відп. ред. Є.Л. Стрельцов. Вид. восьме, перероб. і доп. Х.: Одиссей, 2012. 904 с.
99. Кузьменко П. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина за Конституцією України. Підприємство, господарство, право. 2003. № 3. С.95-98.
100. Кучмій О. Доктрина «спрямованої Франкофонії» Французької Республіки. Дослідження світової політики: Зб.наук. праць. К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2008. Вип. 45. С.147-167.
101. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина: навчальний посібник. Х.: Факт, 2001. 440 с.
102. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина: навчальний посібник. Х.: Факт, 2001. 440 с.
103. Лазаренко Л. А. Види конституційного права на звернення. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2008. №3. С. 70–78.
104. Лещукова І.В. Гарантії прав та законних інтересів іноземців у досудовому провадженні та шляхи їх удосконалення. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2004. № 26. С.100-106.
105. Липачова Л.М. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 - конституційне право. К., 2002. 20 с.
106. Лошицький М.В. Адміністративно-правові відносини в сфері охорони громадського порядку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спец.: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. Київ, 2001. 17 с.
107. Лысенков С.Л. Формы правового регулирования деятельности органов внутренних дел по обеспечению реализации конституционных прав и свобод советских граждан. К.: МВД УССР, 1981. 36 с.

108. Магновский І.Й. Судовий захист прав людини – невід’ємна складова правової держави. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2002. №2. С.96-100.
109. Майстро С.В. Розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/4/05.pdf>. Дата доступу: 03.04.2017.
110. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. К. : Атіка, 2007. 624 с.
111. Макогін Н.О., Козинець О.Г. Правова природа юридичної відповідальності: поняття та принципи // Міжнародна науково-практична конференція «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку», м. Запоріжжя, 25-26 травня 2018 р. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. Ч.1. С. 18-21.
112. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність. Право України. 2010. - № 2. С. 36-43.
113. Маляренко В.Т. Про оскарження дій (бездіяльності) та процесуальних рішень органів дізнання, слідчого і прокурора // Вісник Верховного Суду України. 2001. № 5. С.49-54.
114. Манукян В. Антропологи в погонах. URL: [URL:http://khpg.org/index.php?id=1203941725](http://khpg.org/index.php?id=1203941725).
115. Мартен Д. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Домінік Мартен. К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005.
116. Мартиненко П. Місце і роль Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року в конституційно-правовому механізмі України. Вісник Конституційного Суду України. 2002. №2. С.64-72.
117. Марущак Н.В. Щодо політичного аспекту прав людини. Науково-практичне юридичне видання «Прикарпатський юридичний вісник» науково-практичний журнал Випуск1(26), 2019. С. 19-23.
118. Марущак Н. Марущак О. Права людини: політичний аспект. // Ukraine – EU. Innovations in Education, Technology, Business and Law : collection of international scientific papers. – Chernihiv : CNUT, 2018. С. 48 – 50.
119. Марущак Н. В. Деякі аспекти розуміння людської гідності у працях видатних представників філософської думки Нового часу. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 4. С. 33–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2018_4_6.pdf
- DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1477226>
120. Марущак Н.В. Щодо питання нормативного визначення об’єкта права на повагу до гідності. Правовий часопис Донбасу : Зб. наук. пр. – 2017 - №3-4 (61) – С. 68 – 73.
121. Марущак Н.В. Щодо питання співвідношення міжнародного і національного права у сфері забезпечення прав людини. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2016, №2. С. 11 – 13.
122. Марущак Н.В. Щодо питання застосування практики європейського суду судами України. Науковий вісник публічного та приватного права :

- Збірник наукових праць. Випуск 4. К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2016. С. 8 – 11.
123. Марущак Н.В. Щодо питання поваги до гідності людини, її прав та свобод у творах українських демократів середини ХІХ – початку ХХ століть. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». Випуск 1. Том 1. Херсон 2015 С. 23 -26.
 124. Марущак Н. В. Право особи на повагу до гідності: міжнародно-правовий аспект. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. Вип. 1 (2) 2015. – С.228 – 233.
 125. Марущак Н.В. Деякі проблемні аспекти застосування практики Європейського суду судами України. Актуальні проблеми юридичної науки та практики. Чернігів : ЧНТУ, 2015. №1(1). С.13-18.
 126. Марущак Н.В. Основні підходи до поняття «гідності» у філософсько-правовій думці. Підприємництво, господарство і право, 2013, №2. – С. 3-6.
 127. Марущак Н.В. Міжнародно-правова регламентація права на повагу до гідності особи. Малий і середній бізнес (право, держава, економіка): економіко-правовий науковий журнал, 2013, №4 (55). – С. 33-38.
 128. Марущак Н.В. Щодо питання суті та змісту права особи на повагу до її гідності. Підприємництво, господарство і право, 2012, №9. – С. 3-6.
 129. Марущак Н.В. Забезпечення права особи на повагу до її гідності на стадії досудового розслідування у кримінальному процесі України: монографія. Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 159 с.
 130. Марущак О.А. Щодо питання розслідування ухилення від сплати податків. // “Розвиток наукових досліджень’ 2011”: Матеріали сьомої міжнародної науково-практичної конференції, м.Полтава, 28-30 листопада 2011 р.: - Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2011. Т.3. 160 с. С. 95-99.
 131. Марущак О.А., Усенко В.Ф.Справедливість як принцип кримінального судочинства // Збірник наукових праць Міжрегіональної фінансово-юридичної академії (економіка, право) м. Ірпінь, №1. 2011. С. 108-113.
 132. Марущак О.А. Щодо питання застосування Європейської конвенції 1950 року при здійсненні правосуддя українськими судами. // Наукові читання, присвячені пам’яті В.М.Корецького: Зб. наук. праць / Київський ун-т НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та ін.]. К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2012. 444 с. С. 268-271.
 133. Марущак О.А. Щодо питання ролі та значення міжнародно-правових документів у галузі прав людини // “Наукові дослідження – теорія та експеримент ’2012”: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.Полтава, 28-30 травня 2012 р.: Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2012. Т.3. 160 с.
 134. Марущак О.А. Проблемні аспекти визначення поняття слідчих дій. // Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми: збірник

- матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 10-річчя Ірпінської фінансово-юридичної академії та 80-річчя з дня народження відомого вченого-криміналіста сучасності, доктора юридичних наук, професора Бахіна Володимира Петровича. Ірпінь: Ірпінська фінансово-юридична академія, 2012. С.208-210.
135. Марущак О.А. Відповідальність за несплату податків в Україні у контексті діалогу між владою і суспільством // Діалог суспільства і влади: правові форми, виклики, перспективи: Збірник матеріалів круглого столу. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. С. 105-108.
136. Марущак О.А. Щодо питання криміналістичної характеристики податкових злочинів. // Науковий вісник ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 23. Частина 1. Том 3. 2013 С. 126-129.
137. Марущак О. А. Проблемні питання та особливості проведення допиту при розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) / О. А. Марущак // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка): економіко-правовий науково-практичний журнал. 2013. № 4 (55). С. 77–82.
138. Марущак О.А. Щодо питання про особливості проведення допиту при розслідуванні ухилення від сплати податків //Правове життя сучасної України : матер. Міжн. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2013. С. 497-499.
139. Марущак О.А. Щодо моральності кримінального процесу за статутом кримінального судочинства 1864 р. //Наукові дослідження – теорія та експеримент'2013: Матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції, м.Полтава, 29-31 травня 2013 р.: Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2013. Т.3. С. 31-34.
140. Марущак О.А. Визначення поняття криміналістичної характеристики та її елементів. // Розвиток наукових досліджень 2013: Матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції, м.Полтава, 25-27 листопада 2013р.: - Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2013. Т.3. С. 53-55.
141. Марущак О.А. Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) // «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16-17 травня 2014 р. К. : У 2 частинах. Центр правових наукових досліджень, 2014. Частина 2. С. 77-79.
142. Марущак О.А. Проведення експертизи як напрямок використання спеціальних знань при розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». Випуск 3. Том 3. Херсон 2014. С. 156-160.

143. Марущак О. А. Залучення спеціаліста при розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Форум права. 2014. № 2. С. 253–257.
144. Марущак О.А. Інститут екстрадиції в міжнародному праві. Проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина: тези Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів (м.Чернігів, 22-23 травня 2014 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2014. С. 544-547.
145. Марущак О.А. Залучення спеціаліста, як форма використання спеціальних знань при розслідуванні ухилення від сплати податків. Сборник научных трудов SWorld. Выпуск 2. Том 30. Иваново: МАРКОВА АД, 2014. С. 36-38.
146. Марущак О.А. Судово-економічна експертиза, як найефективніший засіб використання спеціальних знань, при розслідуванні злочинів у сфері оподаткування. Ukraine-EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 2. Modern engineering. Sustainable development. Innovations in social work: philosophy, psychology, sociology. Current problems of legal science and practice. Chernihiv: CNUT, 2015. P. 308-310.
147. Марущак О. А. Спосіб вчинення і механізм слідоутворення як елементи криміналістичної характеристики ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). National law journal: theory and practice. 2015. №5-2 (15). С. 107–111.
148. Марущак О.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Актуальні проблеми юридичної науки та практики. 2016. №2 С. 39-45.
149. Марущак О.А. Поняття криміналістичної методики, як частини системи криміналістики. Ukraine - EU. Modern Technology, Business and Law : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 2. Current Issues of Legal Science and Practice. Management and Public Administration. Innovations in Education. Environmental Protection. Engineering and Technologies. Chernihiv : CNUT, 2017. 208 p.
150. Марущак О. А., Сало О. П. До проблеми розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) у зоні проведення антитерористичної операції. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : Зб. наук. пр. 2017. №1 (59). С. 151 – 157.
151. Марущак О. А., Бабич Д. С. Теоретико-правове дослідження поняття та сутності державного суверенітету. Правовий часопис Донбасу : Зб. наук. Пр. 2017. №3-4 (61). С. 74 – 79.
152. Марущак О. А., Шванська А.О. Особливості визначення, сутності та співвідношення правової системи та правової сім'ї. Право і суспільство. 2017 №6. С. 29 – 34.
153. Марущак О. А., Лутченко О. Особливості правоохоронної функції держави / Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини в Україні. Збірник матеріалів Всеукраїнського правничого диспуту, в рамках Всеукраїнського тижня права з нагоди проголошення Генеральною

- Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. С. 211 – 214.
154. Марущак О. А., Горбій К. Проблеми подвійного громадянства в Україні / «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти»: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Чернігів, 14 грудня 2017 р.) / Черніг. нац. технол. ун-т. Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. С. 424 – 426.
155. Марущак Н., Марущак О. Права людини: політичний аспект. Ukraine – EU. Innovations in Education, Technology, Business and Law : collection of international scientific papers. – Chernihiv : CNUT, 2018. С. 48 – 50.
156. Марущак О.А. Поняття та ознаки державного режиму. INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE «MODERN JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN UNION: THE INTERACTION OF LAW, RULEMAKING AND PRACTICE»: CONFERENCE PROCEEDINGS, APRIL 17, 2018. LUBLIN. С. 49 – 51.
157. Марущак О. А. Податковий контроль як засіб виявлення ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 5. С. 194-197.
158. Марущак О. А. Проблема реалізації державного суверенітету в умовах глобалізації. Актуальні проблеми юридичної науки та практики. 2018. № 1 (4). С. 68-72.
159. Марущак О.А., Пономаренко О. Позитивні та негативні аспекти президентської республіки. // Правова держава: міждисциплінарний підхід : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Маріуполь, 05 грудня 2018 року). Маріуполь, 2018. 628с.
160. Khalymon S., Polovnikov V., Kravchuk O., Marushchak O., Strilets O. (2019). Forensic Economic Examination as a Means of Investigation and Counteraction of Economic Crimes in East Europe (example of Ukraine). Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. Volume 22, Issue 3. URL: <https://www.abacademies.org/articles/forensic-economic-examination-as-a-means-of-investigation-and-counteraction-of-economic-crimes-in-east-europe-example-of-ukraine-8263.html>
161. Марущак, О. А. (2019). Формування та становлення наукової категорії "функції держави". Форум Права, 55(2). 59–69. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2635565>.
162. Марущак О.А., Денисова Л. Психологічна теорія походження держави. // Сучасний рух науки: тези доп. V міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 7-8 лютого 2019 р. Дніпро, 2019. С. 437-442.
163. Marushchak O. A. The establishment of the system of constitutional control in foreign countries. / International scientific and practical conference «Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage» : Conference proceedings, January 25-26, 2019. Arad: Izdevnieciba «Baltija Publishing»), P. 127-129.

164. Марущак О.А., Бондаренко Н.С. Становлення та перспективи розвитку поняття «об'єднана територіальна громада» / Актуальні проблеми розвитку територіальних громад. Чернігів: Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 172 – 177.
165. Марущак О. А., Кравченко В. Етапи конституційного розвитку в зарубіжних країнах. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1-2 серпня 2019 р. Дніпро, 2019. С. 437-443.
166. Марущак О. А., Деркач Є. В. Місьцеве самоврядування за конституцією США 1787 року. Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право: актуальні питання і перспективи розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 22 червня 2019 р.): у 4 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 2. С. 53-54.
167. Марущак О.А. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони. Серія Право*. 2019. №3. С. 17-21
168. Марущак О.А. Критерії класифікації функцій держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 37-40. URL: http://www.pap.in.ua/4_2019/10.pdf
169. Марущак О.А. До питання про класифікацію функцій держави. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 4. С. 25-31.
170. Marushchak, O. A. (2019). The Formation and Establishment of the Scientific Category of "State Functions". *Forum Prava*, 59(Suppl.). t13–t22. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3555503>.
171. Марущак О. А., Щербак К. А. Права жінок в мусульманських країнах. The 4th International scientific and practical conference “Scientific achievements of modern society” (December 4-6, 2019) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2019. 1079 p.
172. Марущак О. А. Нормативно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні : навчальний посібник / О. А. Марущак. Чернігів : ЧНТУ, 2019. 268 с.
173. Мацко А. С. Інститут захисту прав людини на звернення та дія принципу пріоритету міжнародно-правових норм у внутрішньому правопорядку України. *Часопис Київського університету права*. 2004. №1. – С.94–100.
174. Мендеграл Т. І. Система конституційно-правових гарантій забезпечення правового статусу осіб без громадянства в Україні. *Адвокат*. 2009. № 1. С. 27-29.
175. Миграционные процессы в развивающихся странах Азии- и Африки (динамика и современное состояние) / Отв. ред. А.А. Рогожин. М.: ИМЭМО РАН, 2007. 147 с.
176. Миграционные процессы: социально-экономический аспект (на примере ведущих стран). Отв. ред. Кириченко Э.В., Шкундин М.З. М.: ИМЭМО РАН, 2007.-170 с.
177. Мицик В.В. Зміст та механізм здійснення європейської Конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує

- гідність, поведженню чи покаранню. Держава і право. Випуск 40. С. 505-509.
178. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2006, 336 с.
179. Мілова Т. М. Окремі особисті права і свободи громадян України та їхня відповідність європейським стандартам. Часопис Київського університету права. 2005. №3. С.80-84.
180. Мінюков А. Повноваження прокуратури при забезпеченні додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина на досудовому слідстві. Право України. 2002. №10. С.35-40.
181. Мінюков А. Система органів державної влади, що забезпечують конституційні права і свободи людини і громадянина: їх повноваження. Право України. 2002. №4. С.61-65.
182. Музика А. Права людини в площині правозахисної діяльності. Право України. 1995. №9. С.23-27.
183. Мухамедова Є. Права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Право України. 2010. № 5. С. 161-167.
184. Наливайко Л. Р., Грицай І. О. Неурядові правозахисні організації України: навч. посіб. (2-ге вид., перероб. та допов.). Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 245 с.
185. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В., Щербина Є. М. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 152 с.
186. Наливайко Л.Р., Костицький В. В., Грицай І. О. Науково-практичний коментар до Закону України «Про громадські об'єднання». Київ: АртЕк, 2015. 228 с.
187. Наливайко Т. В. Права і свободи в Україні: конституційно-правовий механізм захисту. Часопис Київського університету права. 2009. № 2. С. 49-55.
188. Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України: Монографія. Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України, 2002.
189. Негодченко О.В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: Монографія. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003.
190. Новиков В. Гарантії права особи на компенсацію шкоди, заподіяної незаконним обвинуваченням. Право України. 1998. №11. С.31-33.
191. Новік О. Правоохоронна діяльність: її бачення крізь призму людини. Право України. 2003. №9. С.121-124.
192. Огородник А. Механізм забезпечення прав і свобод людини та принципи законності в Україні. Право України. 2008. №6. С.14-18.
193. Олійник А.Ю. Конституційне право людини на недоторканність житла. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2002. №1. С.151-156.

194. Олійник В. Ю. Зміст діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню конституційного права на свободу та особисту недоторканність. *Право України*, 2002. № 7. С.27-28.
195. Олійник В.Ю. Поняття і класифікація конституційних свобод людини і громадянина в Україні. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 52–60.
196. Олійник С. Прокуратура на шляху забезпечення прав і свобод людини і громадянина. *Вісник прокуратури*. 2006. №12. С.124-128.
197. Оніщенко Н. Захист прав і свобод людини в Україні. *Право України*. 2009. №4. С.47-54.
198. Орлов В.А. Конституційно-правова основа громадського порядку. *Вісник Маріупольського державного університету*. Сер.: Право. 2013. Вип. 5. С. 223-229.
199. Орлова О.О. Європейська система захисту прав людини // *Права людини: аксіологічний, онтологічний та гносеологічний виміри: матеріали науково-практичного семінару (м. Дніпро, 7 груд. 2016 р.)* / укл.: канд. юрид. наук, доц. І.А. Сердюк, Ю.Г. Мороз. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра, 2017. С. 108-110.
200. Орлова О.О. Практика Європейського суду з прав людини в контексті ст. 3 Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод при здійсненні кримінального судочинства в Україні // *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези Всеукр. науково-практ. конф. (Хмельницький, 3 березня 2017 р.)*. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. С. 608-609.
201. Орлова О.О. Свобода від катувань як абсолютне право // *Матеріали круглого столу «Права людини: аксіологічний, онтологічний та гносеологічний виміри» (м. Дніпропетровськ, 9 грудня 2015 року, ДДУВС): зб. наук. матер. круглого столу*. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 86-89.
202. Осауленко О. І. Правовий статус громадянина України, який відбуває кримінальне покарання. *Науковий вісник Української академії внутрішніх справ*. 1997. №1. С.93-97
203. Основи гендерної політики: навчально-метод. посібн. / Т.І. Євтухова, Ю.В. Легенько, О.В. Родіонов, О.В. Родіонов, О.М. Руденко. К.: Укртехінформ, 2013. 234 с.
204. Охота Я.В. Визначення «жорстокого поводження» // *Часопис Київського університету права*. 2013/4. С. 372-375. URL: file:///C:/Users/BE%BB%D1%8C/Downloads/Chkup_2013_4_91.pdf.
205. Паровишник О.В. Забезпечення прав інвалідів в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання: монографія. Харків: Право, 2016. 264 с.
206. Петков С.В. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/66214-stattya-185-1-porushennya-poryadku->

organizats-provedennya-zborv-mtingv-vulichnih-pohodv-demonstratsy.html.

Дата доступу: 29.04.2017.

207. Плохой І.І. Поняття громадського порядку. Форум права. 2009. № 3. С. 500-505.
208. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник. / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. 344 с.
209. Похил О. Поняття і зміст конституційного права на захист своїх прав / О. Похил. Юридична Україна. 2009. № 5. С. 25-29.
210. Права людини в діяльності української міліції. Харків: Права людини, 2009. URL: <http://umdppl.info>.
211. Права человека и процессы глобализации современного мира / Отв. ред. чл.-корр. РАН, д. ю. н. Е. А. Лукашева. М.: Норма, 2005. 464 с.
212. Права человека. Учебник для вузов. Отв. ред. - чл.-корр. РАН, д.ю.н. Е.А.Лукашева. М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2000. 573 с.
213. Права человека: итоги века, тенденции, перспективы / Под общ. ред. чл.-корр. РАН Е.А.Лукашевой. М.: Издательство НОРМА, 2002. 448 с.
214. Права человека: Учеб. пособие / А.Д.Гусев, Я.С.Яскевич, Ю.Ю.Гафарова и др.; Под. общ. ред. А.Д.Гусева и Я.С.Яскевич. -Мн.: «ТетраСистемс», 2002. 304 с.
215. Права человека: Учебное пособие / Авт.-сост. С.П.Кацубо, И.В.Кучвальская, С.Б.Лугвин. Мн.: Амалфея, 2001. 336 с.
216. Практика Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із захистом прав і свобод дитини / Судова влада України. URL: <http://bpm.ko.court.gov.ua/sud1005/news/288066/>.
217. Проблема свободы и прав человека в современной идеологической борьбе / В.А. Карташкин, Н.М. Кейзеров, Д.А. Керимов и др.; под ред. Д.А. Керимова, В.М. Чхиквадзе. М.: Политиздат, 1986. 319 с.
218. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: Монографія / Кол. авторів; За ред. Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчука. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2007. 424 с.
219. Путраймс І. І. Напрямки підвищення ефективної імплементації міжнародних стандартів прав людини у правову систему України // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2009. № 3. С. 95-102.
220. Пушкар П.В. Заборона катувань та інші форми жорстокого поводження чи покарання: застосування практики Європейського суду з прав людини. URL: http://aau.edu.ua/static/pdf/hr_ppushkar_art3.pdf.
221. Рабінович П. Знання практики Європейського Суду з прав людини як передумова ефективного використання механізму їх захисту в Україні // Право України. 2009. №4. С.42-46.
222. Рабінович П. М. Права і свободи людини: соціальна сутність / Бюлетень Міністерства юстиції. 2005.№ 4. С. 27-36.

223. Рабінович П.М. Верховенство права (за матеріалами практики Страсбурзького суду та Конституційного Суду України) // Вісник Академії правових наук України. 2006. № 2 (45). С. 3-16.
224. Радзієвська В. Щодо правового визначення поняття «механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина» / В. Радзієвська // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 3. С. 149–152.
225. Разметаєва Ю.С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.01 теорія та історія держави і права; історія політ. і прав. вчень. Харків, 2008. 18 с.
226. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу: навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2009. 640 с.
227. Ростовщиков И.В. Права личности в России: их обеспечение и защита органами внутренних дел. Волгоград, 1997. 190 с.
228. Самотуга А.В. Конституційні особисті права і свободи людини у США та їх захист поліцією: монографія. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2011. 204 с.
229. Сердюк І.А. Основи теорії правоохоронних відносин: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 196 с.
230. Серьогін В.О. Право на недоторканність приватного життя (прайвесі) у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія / В.О. Серьогін ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х. : Фінн, 2010. 605 с.
231. Серьогін В.О. Право на недоторканність приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія. Харків: ФІНН, 2010. 608 с.
232. Сіренко В. Сучасний стан реалізації основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Право України. 2009. №4. С.22-28.
233. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
234. Скомороха В. Захист прав і свобод людини у практиці Конституційного Суду України. Право України. 2009. №6. С.61-75.
235. Скрипнюк О. Правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина в процесі реалізації державного управління. Право України. 2007. №4. С.3-8.
236. Скрипнюк О. Проблеми розвитку демократичного державного управління в контексті забезпечення прав і свобод людини в Україні. Вісник Академії правових наук України. №2(45). С.16-21.
237. Скрипнюк О.В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України: монограф. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.
238. Слюсар К. Методи гарантування і захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина. Право України. 2006. №4. С.35-39.

239. Смірський В.В. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2000. №2. Ст.152-155.
240. Стремоухов А.В. Человек и его правовая защита. Теоретические проблемы. СПб., 1996. 375 с.
241. Стрижак А. А. Конституційне судочинство в Україні та забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Судова практика. 2010. № 3. С. 3-12.
242. Строков І.В. Особливості забезпечення прав і свобод людини у слідчій діяльності. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2002. №2. С.63-69.
243. Судове рішення справ у спорах, пов'язаних із гендерною дискримінацією: збірка кращих практик / упор.: Олена Уварова, Марія Ясеновська. Х.: ФОП Бровін О.В., 2016. 192 с.
244. Сухонос В. В. Теория государства и права: Учебное пособие. М.: Университетская книга, 2005. 536 с.
245. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський та ін.; за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
246. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2014. 468 с.
247. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с.
248. Тертишник В. Проблеми розкриття злочинів та забезпечення прав і свобод людини // Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю: Тези доповідей наук.-практ. конф. К., 2000. С.93-95.
249. Тесленко М.В. Конституційна юрисдикція в Україні: Навч.посіб. К.: Видавництво «Школа», 2003. 256 с.
250. Україна: права людини в перехідний період / Під ред. В.И. Денисова, В.І. Евінтова. - К., 2001. - 184 с.
251. Усенко О.В. Дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2003. №8. С.167-176.
252. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 540 с.
253. Фрицький О.Ф. Роль правоохоронної діяльності у захисті конституційних прав і свобод людини і громадянина. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 1997. №2. С.15-21
254. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-метод. посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2014. 208 с.

255. Фулей Т.І. Свобода мирних зібрань: науково-методичний посібник для суддів. Київ: Фенікс, 2014. 112 с.
256. Хальота А. Методи діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню реалізації прав людини. Право України. 2001. № 5.
257. Хименко А.О., Козинець О.Г. Проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина в ісламському світі // Міжнародна науково-практична конференція «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку». м.Запоріжжя, 25-26 травня 2018 р. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. Ч.1. С. 25-27.
258. Червяцова А.О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: навч. посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 308 с.
259. Чернооченко С.І. Забезпечення таємниці особистого життя громадян України в правоохоронній діяльності. Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 2002. №2. С.61-67.
260. Чернооченко С.І. Право на свободу та особисту недоторканість фізичних осіб в Україні: проблеми здійснення та захисту. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2002. №17. С. 72-77.
261. Шевченко А.Є. Реалізація конституційного права на мирні зібрання в Україні: монографія / А.Є. Шевченко, М.М. Денісова, О.С. Денісова. Донецьк: Ноулідж, 2011. 138 с.
262. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 2-е, випр., доп. К.: Реферат, 2007. 848 с.
263. Шишкіна Е.В. Зобов'язання держав щодо заборони поганого поводження з людиною. Держава і право. Випуск 41. С. 588-595.
264. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. К.: Либідь, 2005. 568 с.
265. Шмоткін О.В. Конституційно-правовий механізм захисту прав людини Службою безпеки України: конституційне законодавство // Законодавство України: Науково-практичний коментар. 2006. №4. С.5-10.
266. Шукліна Н. Г. Конституційно – процесуальні основи правового статусу особи в Україні. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 3. С. 31–38.
267. Шукліна Н. Г. Правовий статус людини і громадянина як інституту конституційного права. Бюлетень Міністерства юстиції. 2004. № 12. С. 52-54.
268. Шукліна Н.Г. Місце економічних прав і свобод у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Держава і право. Випуск 36. С. 172-178.
269. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.

270. Юськів Б.М. Глобалізація і трудова міграція в Європі: монографія. Рівне: Видавець О.М.Зень, 2009. 479 с.
271. Як провести мирне зібрання? URL: <http://pravo.org.ua/ua/meeting/> provesty-zibrannya.

Інформаційні ресурси

1. Права людини. Дистанційне навчання ЧНТУ. URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=3417>
2. Бюлетень «Офіційний вісник України». URL: <http://ovu.com.ua/>
3. Верховна Рада України. URL: <http://portal.rada.gov.ua>
4. Законодавство України – Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/504/96-вр>
5. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control>
6. Конституційний Суд України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/uk/index>
7. Національна академія державного управління при Президентові України. URL: <http://www.academy.gov.ua>
8. Національна юридична бібліотека. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
9. Право України. URL: // <http://pravoua.com.ua>
10. Президент України. URL: <http://www.president.gov.ua>
11. Система «ЛІГА: ЗАКОН». URL: <http://www.ligazakon.ua/>
12. Урядовий сайт для юних громадян Міністерства України. URL: <http://children.kmu.gov.ua/>
13. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Виконавча влада України. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua>
14. Право України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу :<http://pravoua.com.ua/ua/index.php?linkmy=golovna>.
15. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
16. Національна парламентська бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uplu.kiev.ua>
17. Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ognb.odessa.ua>
18. Харківська державна наукова бібліотека ім.В.Г. Короленка [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://korolenko/kharkov>